

Lagrådsremiss

Auktorisation och tystnadsplikt för patentombud

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 4 mars 2010

Åsa Torstensson

Dan Sandberg
(Näringsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I denna lagrådsremiss lämnas förslag till en ändring i 36 kap. 5 § rättegångsbalken med innebörden att de som i särskild ordning auktoriserats som patentombud och deras biträden inte ska få höras i rättegång om förtrolig information som de i sin yrkesutövning fått kännedom om och som rör patenträttsliga angelägenheter. Vidare lämnas förslag till en ny lag om auktorisation av patentombud.

I dag finns för ett patentombud, som inte är advokat, ingen lagstadgad reglering av tystnadsplikt för sådant ombudet fått kännedom om i anslutning till ett patentärende. Det finns heller inga bestämmelser som hindrar att ett patentombud i en rättsprocess hörs om sådana uppgifter. Avsaknaden av sådana bestämmelser medför en konkurrensnackdel för svenska patentombud i förhållande till andra yrkesaktörer som omfattas av sådana regler, exempelvis svenska advokater och patentombud från andra länder. Det innebär också att det förstärkta skyddet för tystnadsplikt som gäller för behöriga svenska patentombud i registreringsförfarandet enligt den europeiska patentkonventionen inte kan upprätthållas i en svensk patenträttslig process samt att svenska patentombud riskerar att behandlas på ett mindre förmånligt sätt i patenträttsliga processer i anglosaxiska rättsystem.

Ett vittnesundantag måste vara grundat på fasta förpliktelser och ett regelverk som utlöser disciplinförfarande i fall av misskötsamhet. För att kretsen av patentombud som ska omfattas av ett vittnesundantag enkelt ska kunna avgränsas föreslås att en offentlighetsrättslig ordning för auktorisation införs.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 september 2010.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om auktorisation av patentombud.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.....	8
3	Ärendet och dess beredning.....	10
4	Bakgrund.....	10
4.1	Patentombuds arbetsuppgifter.....	10
4.2	Gällande rätt.....	11
4.2.1	Auktorisation och tillsyn.....	13
4.3	Behovet av en auktorisationsordning för patentombud.....	15
5	Utländska förhållanden.....	16
5.1	De nordiska länderna och EU.....	16
5.2	USA.....	17
6	Förhållandena rörande tystnadsplikt m.m. enligt den europeiska patentkonventionen.....	20
6.1	Allmänt.....	20
6.1.1	Europeiska patentombud.....	20
6.1.2	Etiska regler och disciplinåtgärder.....	21
6.1.3	Ett förstärkt sekretesskydd.....	21
7	Auktorisation av patentombud.....	22
7.1	Ny lag om auktorisation av patentombud.....	22
7.2	En fristående statlig Patentombuds nämnd för auktorisation och tillsyn inrättas.....	23
7.3	Begreppet patenträttsliga angelägenheter.....	25
7.4	Patentombuds kompetens och lämplighet.....	27
7.5	Patentombuds tystnadsplikt.....	30
7.6	Det disciplinära förfarandet och patentombuds skyldigheter.....	31
8	Vittnesplikten för auktoriserade patentombud.....	34
9	Sekretess med hänsyn till skydd för enskilda ekonomiska ställning eller personliga förhållanden.....	37
10	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	38
11	Ekonomiska och andra konsekvenser av regeringens förslag.....	39
11.1	Allmänt.....	39
11.2	Statsfinansiella konsekvenser.....	40
11.3	Konsekvenser för svenska patentombud.....	40
11.4	Övriga konsekvenser.....	40
12	Författningskommentar.....	41
12.1	Förslaget till lag om auktorisation av patentombud.....	41
12.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	48
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Auktorisation av patentombud (SOU 2007:27).....	50

Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	54
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	60
Bilaga 4	Sammanfattning av rapporten Statlig auktorisation av patentombud – alternativa organisationslösningar (Statskontorets rapport 2009:5).....	61
Bilaga 5	Sammanfattning av promemorian Förslag till organisationslösning för statlig auktorisation av patentombud.....	63
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	65

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om auktorisation av patentombud, och
2. lag om ändring i rättegångsbalken.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om auktorisation av patentombud

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om auktorisation av patentombud och om Patentombuds nämndens uppgifter.

2 § I denna lag avses med

1. *patenträttsliga angelägenheter*: angelägenheter som rör
 - a) bedömningen av en uppfinnings patenterbarhet,
 - b) förberedelser inför och ansökan om patent samt andra förfaranden rörande patent inför en myndighet eller organisation,
 - c) bedömningen av ett patents giltighet, ett patents eller en patentansökans skyddsomfång, intrång i patent och bättre rätt till ett patent eller en patentansökan, och
 - d) förberedelser och uppträdande inför domstol i patenträttsliga mål och ärenden,
2. *patentombud*: en fysisk person som yrkesmässigt lämnar biträde i patenträttsliga angelägenheter, och
3. *auktoriserat patentombud*: ett patentombud som har auktoriserats enligt 4 §.

Patentombuds nämnden

3 § Patentombuds nämnden ska

1. pröva frågor om auktorisation av patentombud,
 2. föra register över auktoriserade patentombud,
 3. utöva tillsyn över auktoriserade patentombud,
 4. pröva frågor om disciplinära åtgärder mot auktoriserade patentombud, och
 5. verka för att god patentombudssed utvecklas och följs.
- Regeringen meddelar närmare bestämmelser om Patentombuds nämnden.

Auktorisation

4 § För auktorisation krävs att en sökande

1. inte är underårig, försatt i konkurs eller underkastad näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken,
2. har lämplig teoretisk examen och yrkeserfarenhet,
3. har avlagt godkänt kunskapsprov för auktorisation,
4. är verksam som patentombud, och
5. är redbar och i övrigt lämplig att verka som patentombud.

Om det finns särskilda skäl, får Patentombuds nämnden i enskilda fall besluta om undantag från kraven i första stycket 2–4.

God sed och tystnadsplikt

5 § Ett auktoriserat patentombud ska agera enligt god sed i branschen och får inte utan laglig skyldighet eller samtycke från uppdragsgivaren röja eller använda vad ombudet har fått kännedom om i sin yrkesutövning. Ombudet ska se till att ombudets biträden iakttar motsvarande tystnadsplikt.

Uppgiftsskyldighet

6 § Ett auktoriserat patentombud ska lämna Patentombudsämnden de uppgifter som nämnden behöver för att utöva tillsyn.

Om det för ett auktoriserat patentombud inträffar någon omständighet som innebär att förutsättningarna enligt 4 § första stycket inte längre är uppfyllda, ska ombudet genast meddela det till Patentombudsämnden.

Upphävande av auktorisation på egen begäran

7 § Patentombudsämnden ska upphäva auktorisationen för ett auktoriserat patentombud om ombudet begär det.

Disciplinära åtgärder

8 § Patentombudsämnden ska upphäva auktorisationen för ett auktoriserat patentombud om ombudet

1. inte längre uppfyller kraven för auktorisation,
2. inte betalar föreskrivna avgifter, eller
3. handlar i strid med sina skyldigheter enligt denna lag.

Om det finns särskilda skäl, får Patentombudsämnden i stället meddela en varning. Patentombudsämnden får helt underlåta åtgärd om det finns synnerliga skäl.

Ett beslut om upphävande av auktorisation gäller omedelbart.

Överklagande

9 § Patentombudsämndens beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Straffansvar

10 § Den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserat patentombud döms till böter.

Bemyndiganden

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om auktorisation och registrering av patentombud.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter i ärenden enligt denna lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2010.

2. Den som vid ikraftträdandet sedan minst fem år bedriver yrkesverksamhet i Sverige som i huvudsak består i att biträda med patenträttsliga angelägenheter och som vid tidpunkten för ikraftträdandet finns upptagen på Europeiska patentverkets lista över behöriga ombud eller är enskild medlem i Sveriges IP-ombuds Samfund, får auktoriseras trots att kraven i 4 § första stycket 2 och 3 inte är uppfyllda. Detta gäller dock endast om ansökan om auktorisation lämnas in till Patentombuds-nämnden före den 1 september 2011.

2.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 5 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

5 §¹

Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrotts dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden, *samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:000) om auktorisation av patentombud*, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrotts dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrotts dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Utan hinder av vad som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. advokater och deras biträden, dock ej försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

¹ Senaste lydelse enligt lagrådsremiss den 4 februari 2010 Advokaters vittnesplikt, m.m..

2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2010.

3 Ärendet och dess beredning

Den 17 november 2005 bemyndigade regeringen chefen för Näringsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över möjligheten till förstärkt skydd för tystnadsplikten för de yrkesgrupper som yrkesmässigt sysslar med patenträttslig rådgivning. Utredningen, som antog namnet Tystnadspliktsutredningen, överlämnade den 15 juni 2007 betänkandet Auktorisation av patentombud (SOU 2007:27). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i Näringsdepartementet (dnr N2007/5924/MK).

Den 29 januari 2009 fick Statskontoret ett uppdrag av regeringen att se över kostnader och organisationslösning för auktorisation av patentombud. En sammanfattning av Statskontorets rapport Statlig auktorisation av patentombud – alternativa organisationslösningar (Statskontorets rapport 2009:5) finns i *bilaga 4*. Med anledning av rapporten har en promemoria med förslag till organisationslösning för statlig auktorisation av patentombud upprättats inom Regeringskansliet. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Näringsdepartementet (dnr N2009/5849/MK).

4 Bakgrund

4.1 Patentombuds arbetsuppgifter

Patent spelar en viktig roll när det gäller innovationer och ekonomiskt agerande. Genom patentskyddet ges förutsättningar för företagen att i högre utsträckning exploatera och kommersialisera sina innovationer både nationellt och internationellt. Det är från ett tillväxtperspektiv mycket viktigt att verka för att innovationer leder till fler realiserbara affärsidéer, fler företag, utveckling av befintliga företag och ökad sysselsättning. Det är i dessa sammanhang därför mycket viktigt med ett bra och fungerande patentsystem med tillgång till bra rådgivning främst från patentombud och jurister. De patenträttsliga frågor som företag kommer i kontakt med är numera ofta komplicerade och kräver i allmänhet tillgång till högt kvalificerad expertis. Inte sällan finns behov av såväl tekniskt kunnande som juridiskt kunnande, och det normala är att företags patenträttsliga arbete utförs av patentombud som arbetar på advokatbyråer, patentbyråer eller vid industriföretagens patentavdelningar. Ofta handlar det om ett samarbete mellan civilingenjörer och jurister. Det är normalt fråga om civilingenjörer inom visst tekniskt område, andra akademiker med naturvetenskaplig examen och jurister specialiserade på immaterialrätt.

Det patenträttsliga arbetet har stor bredd och ett patentombuds arbetsuppgifter är mycket varierande. En viktig del är själva handläggningsarbetet av patentansökan. Ofta börjar ett patentombud med att hjälpa uppfinnare att genomföra en nyhetsgranskning. Detta förklaras av att ett grundläggande inslag i den patenträttsliga lagstiftningen är att en uppfinning måste vara ny, alltså inte vara en del av redan känd teknik, vid tidpunkten för ansökan om patent.

När en uppfinning gjorts utvärderar patentombudet den i förhållande till vad som är känd teknik och utarbetar på grundval därav en patentansökan. Den första patentansökan är prioritetsgrundande, och kan inom ett år följas av ansökningar i andra länder med återopande av prioritet. När ansökningarna granskats och bedömts av berörda patentmyndigheter utfärdar dessa förelägganden, som ska besvaras. Oftast blir det ett eller två förelägganden innan ett patent godkänns eller får avslag. Efter ett godkännande kan invändningar göras av tredje part, och ett beslut i invändningsärendet kan i Sverige överklagas hos Patentbesvärsrätten med Regeringsrätten som överinstans. Ifrågasättande av ett beviljat patents giltighet kan ske i allmän domstol. För nationella patentansökningar i andra länder och regioner samverkar ofta det svenska patentombudet med lokala patentombud, advokater och andra jurister i motsvarande instanser. En annan viktig del av ett patentombuds arbete är att utarbeta och fullfölja patentstrategier, som innefattar frågeställningar om vad som ska uppnås med ett patent, hur företaget ska agera med sina patent, hur företaget ska agera i förhållande till tredje parts patent, intrångsmål, medverkan vid licensförhandlingar och var patent ska sökas m.m.

Avslutningsvis kan även nämnas att ett patentombuds arbete omfattar rådgivning i angränsande frågor rörande utövningsskyldighet, förärvändarrätt, kompletterande skyddsätter såsom oregistrerade och registrerade mönster, bruksmodeller (*utility models*), varumärken och liknande.

4.2 Gällande rätt

I svensk lagstiftning finns för närvarande inte någon särskild ordning för auktorisation av patentombud. Inte heller finns för sådana ombud någon lagfäst tystnadsplikt motsvarande vad som gäller för advokater. Branschorganisationer som Svenska Patentombudsforeningen (SPOF), Svenska Industriens Patentingenjörers Förening (SIPF) och Sveriges IP-ombuds Samfund har ingen lagreglerad behörighet och rätt att auktorisera patentombud, utan den utbildning och diplomering som dessa organisationer står bakom har sin grund i privaträttsliga arrangemang.

En grundprincip i svensk processrätt är att en person är skyldig att inställa sig som vittne vid domstol och där avlägga vittnesmål. Vittnesplikten regleras i 36 kap. 1 § rättegångsbalken och har i princip företräde framför en avtalad eller lagfäst tystnadsplikt som kan åvila ett vittne. Personer som tillhör vissa yrkesgrupper, bl.a. advokater, får dock inte höras om något som de i sin yrkesutövning har blivit anförtrodda eller som de i samband därmed har fått veta, ett s.k. frågeförbud (36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken). Av 38 kap. 2 § rättegångsbalken följer

vidare en motsvarande begränsning i skyldigheten att tillhandahålla handlingar (edition). Patentombud finns inte med bland de yrkeskategorier som omfattas av frågeförbud och begränsningar i editionsplikten. Lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter ger ett visst skydd för en näringsidkares förtroliga information. Av 36 kap. 6 § rättegångsbalken framgår att ett vittne får vägra att avge en utsaga genom vilken en yrkeshemlighet skulle uppenbaras, om det inte förekommer en synnerlig anledning att vittnet hörs därom. På motsvarande sätt krävs det synnerliga skäl för editionsföreläggande ska få avse en handling genom vilken en företagshemlighet kan uppenbaras (se 38 kap. 2 och 8 §§ rättegångsbalken). Ett visst skydd för en näringsidkares företagshemligheter ges således både i och utanför rättegångssituationer.

Ett sekretesskydd som ofta aktualiseras i patentinrångsmål i USA, men också i andra länder, är det så kallade *attorney-client privilege*. Syftet med detta sekretesskydd är att säkerställa att en fullständig och öppen kommunikation mellan juridiska ombud och deras klienter kan ske. Det amerikanska sekretesskyddet ger en advokat (*attorney*) möjlighet att inför eller i samband med en rättegång vägra att lämna ut viss information som en klient har gett ombudet i förtroende. Sekretesskyddet aktualiseras om det har funnits ett syfte hos klienten att söka rättsligt råd eller rättslig hjälp. Således ska advokaten ha fått informationen i egenskap av juridisk rådgivare och det är den informationen som har ett samband med en rådgivning som omfattas av sekretesskyddet. Amerikanska domstolar accepterar numera att kommunikation med amerikanska patentombud som är ”*patent attorneys*” omfattas av sekretesskyddet. Det har även förekommit att amerikanska domstolar utvidgat *attorney-client privilege* till att omfatta förtrolig kommunikation med andra amerikanska patentombud, även sådana som inte är jurister (*patent agents*). Vissa domstolar har vidare accepterat att kommunikation med utländska patentombud (både jurister och icke-jurister) omfattas av sekretesskyddet.

Vid revisionen av den europeiska patentkonventionen (EPC) uppmärksammades de problem som uppkommit för europeiska patentombud, s.k. epi-ombud, i samband med rättegångar i USA. Mot den bakgrunden har artikel 134 a.1 d tagits in i den reviderade konventionen (EPC 2000) där det skapas en möjlighet för den europeiska patentorganisationens förvaltningsråd att besluta om tystnadsplikt för patentombud som är behöriga vid det europeiska patentverket (EPO) och om rätt för ombuden att vägra röja information i förfaranden hos EPO. Med stöd av artikeln har i tillämpningsföreskrifterna till EPC 2000 det också tagits in en sekretessbestämmelse som ger patentombud ett skydd mot att behöva avslöja information som förekommit i kontakten mellan patentombudet och klienten (se regel 153). Väsentligt är att sekretessbestämmelsen gäller endast vid förfaranden hos EPO. Nationella domstolar behöver inte iaktta sekretessprivilegiet. Sekretesskyddet vid EPO ger alltså ett mer långtgående skydd för förtrolig information än motsvarande regler i svensk rätt.

4.2.1 Auktorisation och tillsyn

Advokater

Tillsynen över svenska advokater utövas av Sveriges Advokatsamfund (advokatsamfundet) och har karaktären av självreglering men med inslag av offentlig tillsyn. Regler om advokater och advokatsamfundet finns i rättegångsbalken. Av dessa framgår att advokattiteln är skyddad och att endast den som är ledamot i advokatsamfundet får kalla sig advokat. För att en person ska antas som ledamot i advokatsamfundet måste vissa krav vara uppfyllda (8 kap. 2 § första stycket 2–5 rättegångsbalken). Advokatsamfundets stadgar fastställs av regeringen. Samfundet strävar bl.a. efter att vidmakthålla en etiskt och professionellt hög kvalitet inom kåren. Den verksamhet som bedrivs av advokater är alltså strikt reglerad och föremål för tillsyn av advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd.

För att bli medlem i advokatsamfundet krävs en högskoleutbildning i juridik. Förutom högskoleexamen ska sökanden ha utövat minst fem års väl vitsordad praktisk juridisk verksamhet, varav minst tre års arbete som anställd hos advokat alternativt utövat egen verksamhet. Vidare krävs att sökanden genomgår en advokatexamensutbildning i advokatsamfundets regi och avlägger en särskild advokatexamen. En utbildningsnämnd hos advokatsamfundet ansvarar för utbildningens innehåll samt genomförandet av utbildning och examination. För underkända examina är utbildningsnämnden överklagandeinstans.

Om en person är auktoriserad som advokat i en annan stat inom Europeiska unionen (EU), Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz får advokatsamfundet medge undantag från de antagningskrav som avser kunskapsprov och utbildning. Vidare gäller att en auktoriserad advokat i en annan stat inom EU som utövar stadigvarande advokatverksamhet i Sverige under sitt hemlands titel, ska vara registrerad hos advokatsamfundet (8 kap. 2 § rättegångsbalken).

En ansökan om inträde i advokatsamfundet eller en registrering ska prövas av samfundets styrelse (8 kap. 3 § rättegångsbalken). Ett beslut att avslå en ansökan får överklagas till Högsta domstolen (8 kap. 8 § rättegångsbalken).

En enskild som är missnöjd med en advokat kan vända sig till advokatsamfundet med sina klagomål. Brott mot god advokatsed prövas av samfundets disciplinnämnd eller styrelse, och kan utgöra grund för disciplinära ingripanden såsom varning, erinran eller straffavgift (8 kap. 7 § andra och tredje styckena rättegångsbalken). I vissa fall kan även utslutning eller upphävande av registrering förekomma (8 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken). Vilka sanktioner som kommer ifråga beror på både vad som hänt och om det skett uppsåtligt eller oaktsamt.

Justitiekanslern (JK) utövar också tillsyn över advokatväsendet som företrädare för det allmänna, och får i denna egenskap del av alla beslut i disciplinären från advokatsamfundet (jfr 42 och 45 §§ i advokatsamfundets stadgar). JK har möjlighet att klaga på ett beslut inom fyra veckor från det att JK tog del av beslutet (8 kap. 8 § rättegångsbalken och 42 § i advokatsamfundets stadgar). Med hänsyn till JK:s roll är det i mera principiella frågor som JK kan ha anledning att överklaga ett beslut till Högsta domstolen. JK får också begära åtgärd hos disciplinnämnden mot

en advokat som åsidosätter sin plikt och hos advokatsamfundets styrelse mot den som inte längre är behörig att vara advokat (8 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken).

Patentombud

För att någon ska kunna verka som patentombud i Sverige ställs, som redan nämnts, inte några särskilda krav på utbildning, föreningstillhörighet eller auktorisation. Det finns dock flera föreningar som patentombud kan vara medlemmar i, bl.a. Svenska Patentombudsforeningen (SPOF) och Svenska Industriens Patentingenjörers Förening (SIPF).

För att bli medlem i dessa föreningar krävs enligt föreningarnas stadgar att en sökande arbetar med immaterialrättsliga frågor vid exempelvis en patentbyrå eller ett företag. Medlemskapet i SIPF riktar sig inte till någon särskild yrkeskategori och det finns inga krav på att en sökande ska uppfylla särskilda teoretiska eller praktiska utbildningskrav. Medlemskap i SPOF förutsätter däremot en viss praktisk yrkeserfarenhet då en sökande ska ha varit huvudsakligen sysselsatt inom immaterialrättens område under minst fem år, varav tre år vid patentbyrå i Sverige.

De patentombud som är medlemmar i SPOF är genom medlemskapet, på arbetsmässig grund, förpliktade att iaktta tystnadsplikt och i övrigt följa föreningens vägledande regler om etik och god yrkesed för patentombud och patentbyråer. Samma tystnadsplikt ska patentombudet även ålägga sin personal. Frågor om efterlevnad av dessa vägledande regler utreds av SPOF:s etikkommitté. Vid misskötsamhet kan ett ombud tilldelas en erinran eller en varning, och i flagranta fall även uteslutas ur föreningen. Det är föreningens styrelse som beslutar om och verkställer de disciplinära åtgärderna. Det är alltså en föreningsintern tillsynsordning som inte är offentligt sanktionerad. SPOF:s disciplinära beslut kan därför inte överprövas.

De patentombud som endast är medlemmar av SIPF omfattas inte av några uttryckliga etiska regler. En medlem som inte längre bedöms stödja föreningens ändamål att tillvarata den svenska industrins intressen inom immaterialrätten och verka för gott uppträdande i yrkesangelägenheter kan emellertid uteslutas vid en föreningsstämma.

När det gäller auktorisation av patentombud arbetade Patentkonsulters Samfund (PS) under åren 1989–2005 med att etablera ett system för utbildning och examinering av svenska patentombud. PS var från början en nordisk organisation med ombudsforeningar i Finland, Norge, Danmark och Sverige genom SPOF och SIPF som ständiga (beslutande) medlemmar. Även enskilda personer kunde vara medlemmar i PS. En enskild medlem i PS, som klarat av en särskild patentombudsexamen, kunde använda sig av titeln Auktoriserad av Patentkonsulters Samfund. Titeln var inte skyddad enligt lag, men det fanns etiska regler som skulle efterlevas av medlemmarna.

Under slutet av 1990-talet inledde SIPF, SPOF och Svenska Patentbyråers Förening (SEPAF) ett arbete med att förstärka systemet och införa en privaträttslig ordning för utbildning och examinering av patentombud, vilket utmynnade i att PS i ett första steg blev en svensk förening med SIPF och SPOF som beslutande medlemmar. Därefter instiftade PS

och SEPAF Stiftelsen IP Akademin, till vilken all utbildning av patentombud som PS arrangerat överfördes. Det som sedan återstod av PS ombildades år 2006 till Sveriges IP-ombuds Samfund (IPS), som är en ideell förening. I dag gäller att civilingenjörer, andra naturvetare och jurister m.fl. kan, efter att ha genomgått två olika utbildningsprogram och kunskapsprov, söka inträde i IPS och få titeln Auktoriserat IP-ombud. Även denna titel är oskyddad och i princip får vem som helst kalla sig auktoriserat IP-ombud.

4.3 Behovet av en auktorisationsordning för patentombud

Det har i skilda sammanhang anförts att det finns ett behov av en ändring av dagens ordning. Svenska Patentombudsforeningen (SPOF) har gjort gällande att ett frågeförbud i rättegång i praktiken är en förutsättning för att svenska patentombud på lika villkor ska kunna konkurrera med patentombud i andra länder eftersom en hög grad av hemlighållande krävs i patentärenden. En sådan reglering är enligt SPOF också nödvändig för att undanröja den ojämlikhet i sekretesskyddet vid patenträttsliga tvister utomlands (bl.a. i USA) som i dag kan finnas för de företag som anlitar utländska patentombud och svenska advokater i förhållande till de företag som använder sig av svenska patentombud. Detta kan verka närings- och konkurrenshämmande för de svenska patentombuden.

Svenskt Näringsliv har framhållit att skillnader i vittnesreglerna mellan olika länder också utgör en omständighet som kan påverka ett företags beslut att lokalisera sina jurist- och immaterialrättsavdelningar utanför Sverige. Föreningen menar att detta är något som i takt med internationaliseringen av patenträttslig lagstiftning skulle kunna få samhälls-ekonomiskt negativa konsekvenser. Återväxten av patenträttslig kompetens i Sverige skulle efterhand hotas.

Förespråkarna av en svensk auktorisationsordning för patentombud menar att en sådan skulle garantera en viss kunskapsnivå och kvalitet. Detta skulle i sin tur skapa en ökad tilltro till och en förhöjd status för den svenska patentombudsnäringsen. Det har gjorts gällande att en sådan ordning skulle underlätta för branschen att behålla kompetens och att rekrytera lämpliga personer till yrket, vilket i sin tur skulle vara till nytta för svenskt näringsliv.

Det har vidare framförts att en auktorisationsordning skulle göra det möjligt för svenska patentombud att konkurrera på den gemensamma europeiska marknaden i större utsträckning än vad som är möjligt i dag, eftersom reglerna om ömsesidigt godkännande av yrkeskvalifikationer skulle bli tillämpliga (se Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer). Även detta skulle vara till fördel för den svenska patentombudsnäringsen och, i ett vidare perspektiv, för innovationsverksamhet och industriell utveckling i Sverige.

Patentfördragsutredningen hade i uppdrag att bl.a. överväga om ett tillträde till den reviderade versionen av den europeiska patentkonventionen aktualiserade frågan om skydd för tystnadsplikt och skydd mot krav på edition av handlingar såvitt gäller patentombud och bolags-

jurister som sysslar med immaterialrättslig rådgivning. Utredningen lämnade sitt betänkande, Harmoniserad patenträtt (SOU 2003:66), under hösten 2003 till Justitiedepartementet.

Patentfördragsutredningen föreslog ett förstärkt sekretesskydd för patenträttsrådgivare, varmed avsågs både fristående patentkonsulter (dock ej advokater), företagsinterna rådgivare i patentfrågor och jurister såväl som tekniker. Förslaget innebar att sådana rådgivare under vissa förutsättningar skulle befrias från skyldigheten att i rättegång vittna eller på annat sätt röja vad de fått kännedom om i en patenträttslig angelägenhet och således omfattas av frågeförbudet i 36 kap. 5 § rättegångsbalken. Dessutom föreslogs en motsvarande inskränkning i editionsplikten genom ett tillägg i 38 kap. 8 § rättegångsbalken.

Utredningens uppfattning var att ett frågeförbud skulle förutsätta att patentombudet hade auktoriserats hos ett offentligt organ. Utredningen lämnade också ett utkast till en lag om auktoriserade patentombud (SOU 2003:66, bilaga 11). Däremot framhölls att frågan om de närmare förutsättningarna för auktorisationen låg utanför utredningens uppdrag och att frågan därför borde bli föremål för ytterligare överväganden i särskild ordning.

5 Utländska förhållanden

5.1 De nordiska länderna och EU

I Norden är det bara Finland som har en särskild lagstiftning för patentombud och deras biträden (se finska lagen om patentombud (552/1967) och förordningen om patentombud (636/1969)). Av den finska lagen följer att den som yrkesmässigt uppträder som patentombud i Finland ska vara registrerad hos Patent- och registerstyrelsen. Också bolag kan registreras, om bolaget har minst ett patentombud anställt och ombudet är antecknat i patentombudsregistret. För registrering krävs att sökanden har en teknisk examen och viss yrkeserfarenhet. För anställda vid en patentbyrå gäller som regel ett krav på 1–2 års yrkeserfarenhet. Motsvarande krav för anställda inom industrin är 5–6 år. Lagens krav på lämplig examen och yrkeserfarenhet lämnar emellertid stort utrymme för Patent- och registerstyrelsen att göra individuella bedömningar.

I Danmark, Finland och Norge finns det inte någon i lag uttryckt och straffsanktionerad tystnadsplikt för vad ett patentombud har fått kännedom om i sin yrkesutövning. Det finns inte heller några begränsningar i möjligheten att höra patentombud som vittne i domstolsprocesser. Det är däremot vanligt att patentombud i dessa länder är branschanslutna, och därmed kan omfattas av en tystnadsplikt enligt föreningsstadgar och liknande.

I dessa nordiska länders lagstiftningar finns det däremot en tystnadsplikt för vad en advokat har fått kännedom om i sin yrkesutövning. Advokater får inte heller i rättegång höras om sådant som de blivit anförtrodda i sin yrkesutövning. I Danmark och Norge kan en bolagsjurist, eller en jurist som är anställd på t.ex. en patentbyrå, vara advokat.

Detta innebär att en bolagsjurist, som också är advokat, kan omfattas av den lagfästa tystnadsplikten och sekretesskyddet vid rättegång som gäller för advokater verksamma vid en advokatbyrå.

Frågorna om tystnadsplikt för patentombud har övervägts i lagstiftningssammanhang i Danmark och Finland, men inte i Norge. Norske Patentingenjörers Forening arbetar däremot aktivt för att så ska ske. I Finland tillsatte Handels- och industriministeriet år 2003 en arbetsgrupp med uppgift att utreda frågan om krav på auktorisation och lagfäst tystnadsplikt för patentombud. Arbetsgruppen presenterade en promemoria med lagförslag i april 2004. Promemorian har inte beretts vidare.

I många andra länder inom EU, förutom de nordiska, finns någon typ av auktorisationsordning för patentombud.

5.2 USA

Allmänt om amerikanska förhållanden

I USA skiljer man huvudsakligen mellan två olika yrkesgrupper som sysslar med patenträttslig rådgivning. Det är *attorneys* (advokat) och patentombud, som kan vara "*patent attorneys*" eller "*patent agents*".

För att en person ska kunna bli en *attorney* krävs att han eller hon efter juristexamen genomgår en särskild examen, s.k. *bar exam*. Därmed kan juristen få ett s.k. *bar membership*, som ger denna en exklusiv rätt att företräda en part i en tvistemålsprocess. En *attorney* kan arbeta på advokatbyrå, vara anställd som bolagsjurist eller inneha annan anställning än hos en advokatbyrå. Det finns alltså inget anställningsförbud såsom det finns för svenska advokater.

En *attorney* har en skyldighet att iaktta vissa etiska regler. Dessa regler innebär bl.a. en skyldighet att inte utan klientens samtycke avslöja sådan information som ombudet har fått av klienten (*confidentiality*). De etiska reglerna sanktioneras genom ett disciplinförfarande.

En *patent attorney* är också en *attorney* som – utöver juristexamen och *bar exam* – har en teknisk utbildning och är registrerad vid den amerikanska patentmyndigheten, United States Patent and Trademark Office (USPTO). En *patent agent* är också registrerad vid USPTO, har teknisk utbildning, men har inte någon examen i juridik.

Kraven för registrering vid USPTO är desamma för *patent attorneys* och *patent agents*. Båda yrkeskategorierna ska bl.a. uppfylla vissa grundläggande krav på teknisk utbildning och genomgå en examination som anordnas av USPTO.

USPTO utövar tillsyn över registrerade patentombud, som är underkastade särskilda etiska regler och är föremål för tillsyn med möjlighet till disciplinära ingripanden vid misskötsamhet.

En sökande eller annan part vid USPTO kan företräda sig själv. Om sökande eller annan däremot vill använda sig av ett ombud måste ombudet vara en *patent attorney* eller *patent agent*.

Discovery-förfarandet

En talan i ett tvistemål kan i USA väckas på ett förhållandevis magert underlag jämfört med svenska förhållanden. När talan har väckts inleds ett s.k. *discovery*-förfarande. Under detta förfarande ställs ett antal processuella verktyg till parternas förfogande som gör det möjligt för dem att utforska alla de omständigheter som kan vara av betydelse i målet. Dessa består huvudsakligen av rätten att ställa frågor som måste besvaras muntligen eller skriftligen under ed, rätten att begära att motparten meddelar sin inställning till faktiska omständigheter samt rätten att begära ut dokument och andra fysiska objekt. Det sistnämnda motsvarar en mycket långtgående möjlighet till *edition*. En part behöver exempelvis endast visa att denna inte utan orimlig ansträngning kan få tillgång till motpartens material på annat sätt. Rätten att begära ut dokument omfattar handlingar som har upprättats för eller av parten, och gäller även sådana handlingar och föremål vilkas existens varit helt okända för motparten. *Discovery*-förfarandet är sanktionerat i lag och kan användas både i förhållande till motparten och till tredje part.

Attorney-client privilege

Discovery-förfarandet är inte utan undantagsbestämmelser. De två viktigaste undantagen är för det första det som avser muntlig och skriftlig kommunikation mellan en *attorney* och en klient, s.k. *attorney-client privilege* och för det andra det som avser en *attorneys* eget arbetsmaterial (*work-product doctrine*). Undantagen gäller i princip alla *attorneys*, dvs. oberoende av om han eller hon har en självständig ställning i förhållande till klienten eller om det finns ett anställningsförhållande mellan dem.

Sekretesskyddet för kommunikationen mellan en *attorney* och ombudets klient, alltså *attorney-client privilege*, är det undantag som är relevant för regeringens förslag och beskrivs därför närmare.

Attorney-client privilege undantar från *discovery*-förfarandet sådan kommunikation mellan en *attorney* och klienten som har ägt rum i förtroende och i syfte att söka *rättslig rådgivning*.

Amerikanska domstolar godtar vanligen numera att kommunikation med en *patent attorney* också omfattas av *attorney-client privilege*, oavsett om kommunikationen har avsett ett förfarande vid USPTO eller inte. Allt under förutsättning att de allmänna kraven för skyddet är uppfyllda, dvs. att det rör sig om konfidentiell information och rättslig rådgivning.

För en *patent agent* finns inget rättsligt skydd för det som ombudet fått kännedom om i anslutning till ett patentärende. Det har emellertid förekommit att amerikanska domstolar utvidgat *attorney client privilege* till att även omfatta förtrolig kommunikation med en *patent agent*. Ett utvidgat sekretesskydd har dock endast godtagits i förhållande till sådana *patent agents* som är registrerade vid USPTO. Registrerade *patent agents* är som redan nämnts, underkastade särskilda etiska regler och är föremål för tillsyn med möjlighet att ta till disciplinära ingripanden vid missköt-samhet.

Utländska patentombud

Av amerikanska rättsfall kan utläsas att även kommunikation med utländska patentombud kan omfattas av *attorney-client privilege*. Avgöranden från högre instans saknas dock. Att frågan om utländska (och även amerikanska) patentombuds sekretesskydd inte har kommit till bedömning i högre instans beror förmodligen på att de amerikanska processuella reglerna – i kombination med höga processkostnader – avhåller parterna från att överklaga.

Det som redovisats i de föregående avsnitten visar att en förutsättning för att en amerikansk domstol ska ge ett utländskt patentombud, advokat eller annat ombud ett sekretesskydd är att lagstiftningen i ombudets hemland garanterar ett sekretesskydd i en rättegång som i allt väsentligt motsvarar det amerikanska.

Svenska advokater och deras biträden har med stöd av bestämmelsen i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken sannolikt ett tillräckligt skydd mot att åberopas som vittne i en tvist vid en amerikansk domstol. Detsamma gäller troligen för advokater verksamma i andra länder som har en motsvarande reglering (se t.ex. *Burroughs Wellcome Co. mot Barr Laboratories, Inc.*, 143 F.R.D. 611, 621, District Court for the Eastern District of North Carolina, 1992 om att schweiziska advokaters brev till ett epi-ombud omfattas av *attorney-client privilege*).

Rättsläget är däremot betydligt mer osäkert för utländska patentombud. Detta har sin grund i att olika utländska rättssystem behandlar sina patentombud på skilda sätt när det gäller sekretesskydd i rättegång. Emellertid har amerikanska domstolar i större utsträckning tillämpat det amerikanska *attorney-client privilege* på kommunikationen med utländska patentombud när den avsett utländska förhållanden och det utländska patentombudet omfattats av ett motsvarande sekretesskydd i sitt hemlands lagstiftning. I exempelvis *Eisai Ltd. mot Dr Reddy's Laboratories*, dom den 21 december 2005, fann domstolen (District Court for the Southern District of New York) att kommunikationen med ett japanskt patentombud rörande en japansk patentansökan omfattades av *attorney-client privilege* eftersom patentombudet enligt japansk rätt omfattades av ett sekretesskydd i rättegång.

Rör däremot tvisten ett amerikanskt patent eller en fråga som har anknytning till amerikansk rätt blir domstolens beslut ofta det motsatta oavsett om patentombudet enligt sin nationella rätt omfattas av en motsvarighet till det amerikanska *attorney-client privilege*. Det har emellertid förekommit att utländska patentombud inte behövt lämna ut material i samband med en amerikansk domstolsförhandling trots att det konstaterats att dessa inte omfattas av någon motsvarighet till det amerikanska *attorney-client privilege* i nationell processrättslig lagstiftning. De amerikanska domstolarna har då tagit hänsyn till att det inte finns ett behov av regler som motsvarar det amerikanska *attorney-client privilege* när det inte finns en motsvarighet till det amerikanska *discovery*-förfarandet i den utländska rättsordningen. I bl.a. målet *Astra AB mot Andrx Pharmaceuticals Inc.*, dom den 1 juni 2002, konstaterade domstolen (District Court for the Southern District of New York) att det inte fanns någon motsvarighet till *attorney-client privilege* i koreansk rätt. I koreansk rätt finns det emellertid inte samma långtgående möjlig-

heter att framtvunga bevismaterial som i ett amerikanskt *discovery*-förfarande, och det finns därmed inget behov av ett sådant skydd i Korea. Mot denna bakgrund valde domstolen att tillämpa ett sekretesskydd för kommunikationen med det koreanska patentombudet. Domstolen menade att frågan om existensen av en motsvarighet till de amerikanska reglerna inte kan ses isolerad utan måste ses mot bakgrund av det processuella systemet som helhet.

Det ska slutligen framhållas att i amerikansk rätt görs en åtskillnad mellan tystnadsplikt och sekretesskydd i rättegång. Det är således inte tillräckligt att ett utländskt patentombud enligt nationell rätt omfattas av en tystnadsplikt för att en motsvarighet till *attorney-client privilege* ska anses föreligga, utan sekretesskyddet ska normalt även vara lagfäst i hemlandet (se Bristol-Meyers Squibb mot Rhône Poulenc Rorer, dom den 21 april 1999, District Court for the Southern District of New York).

6 Förhållandena rörande tystnadsplikt m.m. enligt den europeiska patentkonventionen

6.1 Allmänt

I den europeiska patentkonventionen (EPC) finns regler om auktorisation, tystnadsplikt och sekretesskydd. Det är angeläget att regeringens förslag i största möjliga mån överensstämmer med konventionens bestämmelser med anledning av Sveriges konventionsåtaganden.

6.1.1 Europeiska patentombud

För att en person ska få uppträda som ombud inför det europeiska patentverket (EPO) förutsätts att ombudet finns upptagen på EPO:s lista över behöriga ombud, s.k. *European patent attorneys* (epi-ombud) eller är verksam advokat i ett konventionsanslutet land. Ett epi-ombud kan arbeta på en advokatbyrå, patentbyrå eller ett industriföretag.

I princip är det personer som har avlagt den europeiska patentombudsexamen – European qualifying examination (EQE) – som kan komma med på auktorisationslistan och därmed verka som epi-ombud. Patentombudsexamen är utarbetad av EPO och Institute of Professional Representatives before the European Patent Office (epi).

Enligt en s.k. farfarsregel kan också en person ha rätt att, utan att ha avlagt en EQE, bli upptagen på listan över behöriga epi-ombud. En begäran om att tas upp på listan kan göras av den som är medborgare i en tillträdande konventionsstat och som sedan fem år är behörig att företräda fysiska eller juridiska personer i patentärenden inför sitt hemlands myndigheter eller som där avlagt en för verksamheten särskild avpassad examen. Begäran ska framställas inom ett år från det att staten tillträtt EPC. Svenska patentombud kunde under en övergångstid, som löpte ut i oktober 1981, begära att bli upptagna på auktorisationslistan. Ett flertal svenska patentombud utnyttjade denna möjlighet. Enligt statistik från epi

fanns det 299 svenska epi-ombud hösten 2009. Det totala antalet epi-ombud uppgick vid samma tidpunkt till omkring 9 250 stycken.

6.1.2 Etiska regler och disciplinåtgärder

Ett epi-ombud är bunden av särskilda etiska regler och disciplinbestämmelser (Code of Conduct och Regulations on Discipline for professional representatives). Dessa regler är fastställda av europeiska patentorganisationens förvaltningsråd. Ett ombud som bryter mot de etiska reglerna kan åläggas varning eller böter. I vissa fall kan även avregistrering aktualiseras. Enligt reglerna gäller också en generell tystnadsplikt för det som har anförtrots ombudet i yrkesutövningen. Tystnadsplikten tar enbart sikte på de skyldigheter som ombudet har gentemot sin uppdragsgivare. I EPC fanns det emellertid tidigare inte några bestämmelser som gav ett epi-ombud möjlighet att hävda tystnadsplikt i förfaranden hos EPO eller i en medlemsstats domstol.

6.1.3 Ett förstärkt sekretesskydd

För att ge epi-ombud ett starkare sekretesskydd för det som förekommit mellan ombudet och uppdragsgivaren har det i artikel 134 a.1 d i den reviderade versionen av EPC (EPC 2000) tagits in en bestämmelse som ger den europeiska patentorganisationens förvaltningsråd en rätt att besluta om sekretesskydd för epi-ombud. Med stöd av artikeln har det också i regel 153 i tillämpningsföreskrifterna till EPC tagits in en sekretessbestämmelse, som är tillämplig när en klient sökt biträde i en patenträttslig angelägenhet. Bestämmelsen ger ett epi-ombud skydd mot att i förfaranden hos EPO behöva avslöja information som förekommit i kontakten mellan ombudet och uppdragsgivaren (*attorney evidentiary privilege*). Bestämmelsen är utformad med amerikansk rätt som förebild och har till syfte att ge epi-ombud samma ställning i rättstvister i USA som gäller för där verksamma patentombud.

Regel 153 i tillämpningsföreskrifterna gäller enbart vid förfaranden hos EPO. Nationella domstolar behöver därför inte iaktta epi-ombuds sekretesskydd. Det finns inte heller något krav på att stater anslutna till EPC ska lagstifta om motsvarande skydd, vilket i praktiken innebär att ett epi-ombud vid en nationell domstol inte kan förlita sig på det starkare sekretesskydd som gäller enligt EPC 2000. För svenska förhållanden innebär det att en tvist i Sverige om intrång i ett av EPO meddelat patent eller giltigheten av detsamma handläggs enligt rättegångsbalkens regler, som i dag inte innehåller någon begränsning i vittnesplikten för patentombud.

7 Auktorisation av patentombud

7.1 Ny lag om auktorisation av patentombud

Regeringens förslag: En ny lag om auktorisation och tillsyn av patentombud ska införas.

I lagen anges de grundläggande regler om vilka krav på kompetens som ska ställas och vilka förutsättningar som i övrigt ska gälla som villkor för auktorisation. Auktorisation enligt den nya lagen ska inte vara obligatorisk för rätten att verka som patentombud. Titeln Auktoriserat patentombud ska vara förbehållen den som blivit auktoriserad i enlighet med vad som anges i lagen.

Tystnadsplikt ska gälla för auktoriserade patentombud.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Alla remissinstanser utom *Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (SWEDAC)* tillstyrker förslaget. SWEDAC anser att en certifieringsordning för olika aktörer som ska kunna auktorisera patentombud i stället bör införas. Ingen remissinstans har någon erinran mot att titeln ”auktoriserat patentombud” med stöd av en särskild straffbestämmelse förbehålls den som auktoriserats enligt lagen.

Skälen för regeringens förslag: Patentombudsyirket är inte ett s.k. reglerat yrke. Det finns således inte i några särskilda lagar eller andra författningar eller regler om utbildning, auktorisation och tillsyn av patentombud. För patentombud som också är advokater finns det däremot en särskild auktorisationsordning och dessa har att följa advokatsamfundets etiska regler. För advokater gäller en straffsanktionerad tystnadsplikt enligt 20 kap. 3 § brottsbalken (BrB) och ett frågeförbud i rättegång enligt 36 kap 5 § BrB.

Utredningen har föreslagit att patentombud på motsvarande sätt ska omfattas av frågeförbud i rättegång. Det går i dag utan större svårighet att avgöra om en person tillhör någon av de yrkeskategorier som enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken inte är skyldiga att i en rättegång uttala sig i vissa frågor. Någon motsvarande avgränsning av de personer som verkar som patentombud är för närvarande inte möjlig eftersom yrket är oreglerat. Det måste vara förhållandevis lätt för svenska och utländska domstolar att kunna konstatera om ett frågeförbud föreligger. En begränsning i vittnesplikten måste vara grundat på fasta förpliktelser om en allmän tystnadsplikt och på ett regelverk som utlöser disciplinförfarande i fall av misskötsamhet.

Regeringen bedömer att det för att uppnå en ordning av en sådan garanterad kvalitet som är nödvändig krävs ett fullgott offentligrättsligt system under en sammanhållen kontrollfunktion. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att en offentligrättsligt kontrollerad auktorisationsordning införs för patentombud och att den offentliga kontrollen sker genom en för ändamålet särskild inrättad myndighet. En huvudman och andra aktörer på marknaden ska kunna utgå från att ett auktoriserat patentombud har en hög kunskapsnivå inom sitt område, omfattas av en

lagfäst tystnadsplikt, har att följa vissa etiska regler och kan bli föremål för disciplinärt ingripande om dessa regler inte efterlevs.

De nu anförda skälen för en auktorisationsordning för patentombud samt den omständigheten att endast auktoriserade patentombud ska omfattas av frågeförbud i rättegång (jfr avsnitt 8) medför också att det är viktigt att kunna förvissa sig om att bara den som är auktoriserad enligt lagen kan använda sig av titeln Auktoriserat patentombud. En regel om straffansvar för den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserat patentombud ska därför införas.

En lagreglerad auktorisationsordning kommer även att innebära att yrket blir reglerat i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer som innehåller bestämmelser om hur yrkeskvalifikationer som förvärvats i en medlemsstat ska erkännas i en annan medlemsstat där yrket är reglerat.

Auktorisationen ska dock vara frivillig eftersom avsikten inte är att införa ett ombudsmonopol.

7.2 En fristående statlig Patentombudsnämnd för auktorisation och tillsyn inrättas

Regeringens bedömning: En fristående statlig patentombudsnämnd med en egen instruktion bör inrättas, med ansvar för auktorisation och tillsyn enligt den nya lagen. Merparten av Patentombudsnämndens löpande uppgifter bör överlåtas till Bolagsverket och dess kansliresurser, dock inte beslut om auktorisation och beslut i disciplinärenden. Patentombudsnämnden bör ha ansvaret för det särskilda kunskapsprov som krävs för auktorisation. Verksamheten bör avgiftsfinansieras.

Utredningens förslag: En ny statlig myndighet (Patentombudsnämnden) inrättas med ansvar för auktorisation och tillsyn enligt lagen. I betänkandet beräknas kostnaderna för myndigheten till 10 miljoner kronor per år. Myndigheten ska avgiftsfinansieras. Intäkterna från ansöknings- och årsavgifter beräknas uppgå till den fulla kostnaden för myndigheten.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som berörs av förslaget anser att kostnaderna för auktorisation och tillsyn blir alltför höga.

Statskontorets rapport: Statskontoret har på regeringens uppdrag inkommit med en rapport om organisation och kostnader för auktorisation av patentombud. Statskontoret redovisar i rapporten två huvudalternativ för att utforma den nya statliga auktorisationen av patentombud.

Det ena huvudalternativet är att bilda en fristående statlig Patentombudsnämnd med en egen instruktion. Kanslifunktionerna sköts i detta alternativ av en statlig värmyndighet, antingen reglerat i författning eller genom avtal. Arbetet med att utforma och genomföra det kunskapsprov som krävs för att bli auktoriserat patentombud föreslås dock lämpligen genomföras av en privaträttslig organisation. Detta kan ske genom att i

en författning utse någon annan organisation som utifrån Patentombuds-nämndens krav har till uppgift att genomföra kunskapsproven. Det kan också ske genom att Patentombuds-nämnden träffar avtal med något annat organ att utföra uppgiften. I det senare fallet krävs en upphandling enligt lagen om offentlig upphandling.

Det andra huvudalternativet är att bilda en fristående statlig Patentombuds-nämnd med en egen instruktion i likhet med föregående alternativ. Merparten av nämndens löpande uppgifter och genomförandet av kunskapsproven föreslås i detta alternativ överlåtas till Sveriges IP-ombudssamfund och dess kansliresurser. Beslut om auktorisation och beslut i disciplinärenden läggs på nämnden, dvs. de uppgifter som uppenbart är av myndighetsutövande karaktär.

Remissinstanserna: Alla remissinstanser tillstyrker den föreslagna organisationen. *Stiftelsen IP Akademin*, *Sveriges IP-ombuds samfund*, *Svenska Patentombuds-föreningen*, *Svenska industrins IP-förening* och *Sveriges Patentbyråers förening* anser dock att det skulle vara mer kostnadseffektivt att använda den redan befintliga privaträttsliga organisationsordningen. *Patent- och registreringsverket* anser att värmyndigheten endast ska tillhandahålla administrativt stöd. De flesta remissinstanserna anser också att förslaget om att köpa in tjänsten för kunskapsprovets genomförande är bra men påpekar att köpet av tjänsten måste ske i ett öppet upphandlingsförfarande.

Skälen för regeringens bedömning: Skälen för att välja alternativet med en statlig värmyndighet, reglerad i författning eller genom avtal, är att en erkänd auktorisationsordning som tidigare nämnts är en viktig förutsättning för införande av ett frågeförbud i rättegång för svenska patentombud. En auktorisationsordning för patentombud bör innefatta vissa element som tillsyn, disciplinär ordning och upphävande av auktorisation. De åtgärder som krävs för att administrera en sådan auktorisationsordning har starka inslag av myndighetsutövning. Det kan dock argumenteras för att detta inte ska betraktas som en myndighetsuppgift utan i stället bör åvila branschorganisationerna och att en privat organisation kan auktorisera och utöva tillsyn över patentombuden. Enligt regeringens uppfattning överväger emellertid fördelarna med statlig tillsyn. Ett tungt vägande skäl är tilltron till systemet eftersom tillsynsorganisationen bör kunna handha myndighetsutövning och eventuellt också normgivning.

Grundförutsättningen för auktorisationsverksamheten är att den är avgiftsfinansierad och kostnadseffektiv. Regeringen har bedömt att underlaget i det inlämnade betänkandet är otillräckligt vad avser kostnader för och organisation av en ny myndighet. Ingen egentlig analys har gjorts av detta och kostnaderna beräknades bli mycket höga (exempelvis 50 000 kronor för auktorisationen och 17 500 kronor i årsavgift).

Det totala antalet patentombud är i dag ca 500 personer. Efter att vissa redan verksamma ombud har auktoriserats genom övergångsbestämmelser (se avsnitt 10), beräknas den nya myndigheten auktorisera ca 25 personer per år samt ha ett lågt antal tillsynsärenden.

Med alltför höga kostnader kommer få ha möjlighet att söka auktorisation, vilket i sin tur kommer att medföra problem för den nya myndigheten att få in tillräckligt med avgifter för att verksamheten ska kunna

bedrivs. Regeringen bedömer att de i utredningen beräknade kostnaderna är alltför höga och att en myndighet av den omfattning som utredningen föreslagit inte är erforderlig för det förhållandevis ringa uppdraget som myndigheten kommer att ha att utföra.

Regeringen föreslår med utgångspunkt från Statskontorets rapport att en fristående statlig myndighet, Patentombudsämnden, med en egen instruktion inrättas. Merparten av nämndens löpande uppgifter överläts emellertid till Bolagsverket och dess kansliresurser. Den egentliga myndighetsutövningen enligt den föreslagna lagen ska dock självfallet utövas av Patentombudsämnden.

Med regeringens förslag beräknas kostnaderna bli betydligt lägre än kostnadsuppskattningen i Tystnadspliktsutredningens förslag. Kostnaderna för det första året har beräknats till runt 1,6 miljoner kronor och de därpå följande åren till runt 1,2 miljoner kronor. Detta innebär att årsavgifterna kommer att behöva ligga på mellan 2 500 kr och 2 700 kr och ansökningsavgiften för auktorisation på ca 1 000 kr. De avgifter som ska finansiera verksamheten ska disponeras av patentombudsämnena.

Regeringen bedömer det som självklart att Patentombudsämnden ska ansvara för det särskilda kunskapsprovets innehåll och omfattning.

7.3 Begreppet patenträttsliga angelägenheter

Regeringens förslag: Endast de som i sin yrkesutövning biträder i patenträttsliga angelägenheter ska kunna auktoriseras och verka som auktoriserade patentombud. Med patenträttsliga angelägenheter ska avses bedömandet av en uppfinnings patenterbarhet, förberedelser inför och ansökan om patent samt andra förfaranden inför en myndighet eller organisation, bedömandet av ett patents eller en patentansökans giltighet och skyddsomfång, bedömandet av intrång i patent och bättre rätt till ett patent eller en patentansökan, förberedelser och uppträdande inför domstol i patenträttsliga mål och ärenden.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har ingen erinran mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det är en skild grupp av patentombud som yrkesmässigt sysslar med patenträttslig och annan immaterialrättslig rådgivning. Det kan vara såväl civilingenjörer och jurister på patentbyråer och advokatbyråer, som anställda vid företags patent- och juristavdelningar. Normalt är det jurister, som är specialiserade på immaterialrätt och som har god teknisk förståelse. Det kan också vara civilingenjörer som har goda kunskaper inom immaterialrätt, särskilt patenträtt som är verksamma som patentombud. Ofta handlar det om ett samarbete mellan de tekniska och juridiska yrkesutövarna. Endast de som i sin yrkesutövning biträder i patenträttsliga angelägenheter ska kunna auktoriseras och verka som auktoriserade patentombud.

Tillämpningsområdet för den av regeringen föreslagna lagen om auktorisation av patentombud kommer att ange gränserna för det föreslagna frågeförbudet i rättegång för auktoriserade patentombud (se

avsnitt 8). Därför föreslår regeringen att lagens tillämpningsområde avgränsas till biträde i patenträttsliga angelägenheter. Den närmare innebörden av begreppet patenträttsliga angelägenheter måste uttryckas i den nya lagen.

Begreppet patenträttsliga angelägenheter förekommer inte i några gällande regleringar och regeringen är inte bunden av att knyta an begreppet till andra lagrum. Enligt regeringens uppfattning kan biträde i patenträttsliga angelägenheter omfatta ett brett utbud av tjänster. Regeringen anser att begreppet patenträttsliga angelägenheter bör ges en väl avvägd innebörd. Det kan för det första avse angelägenheter som rör bedömandet av en uppfinnings patenterbarhet samt förberedelser inför och ansökan om patent inför Patent- och registreringsverket men också inför andra svenska och utländska myndigheter eller organisationer, t.ex. Europeiska patentverket. Som tidigare nämnts kan det vidare vara fråga om förberedelser inför och ansökan om patent samt andra förfaranden inför en myndighet eller organisation, bedömandet av ett patents eller en patentansökans giltighet och skyddsomfång, intrång i patent och äganderätt till ett patent eller en patentansökan samt förberedelser och uppträdande inför domstol i patenträttsliga mål och ärenden. Termen patenträttsliga mål bör omfatta patentmål enligt 65 § patentlagen (1967:837), men kan också gälla anspråk på bättre rätt till patent som baseras på omständighet som inträffat efter att patentet beviljats. Tvister enligt lagen (1949:345) om rätt till arbetstagares uppfinningar kan anses vara ett patenträttsligt mål.

Även mål och ärenden vid utländsk domstol, myndighet eller organisation kan utgöra patenträttsliga mål i den föreslagna lagens mening.

Regeringens förslag innebär inte någon begränsning av det auktoriserade patentombudets möjligheter att arbeta med annat än patenträttsliga angelägenheter. Exempelvis kan ett företagsinternt patentombud, som är jurist, mycket väl tänkas arbeta med andra affärsjuridiska frågor eller andra frågeställningar som rör arbetsgivarens affärsstrategier eller strikt kommersiella frågor. På patentområdet kan det vara fråga om att medverka vid utarbetandet av patentstrategier och vid det kommersiella utnyttjandet av patent. Det kan då vara svårt att avgöra när den anställde handlar i sin egenskap av bolagsjurist respektive auktoriserat patentombud.

Denna avgränsning kan, tillsammans med den lojalitetsplikt som råder för en anställd, medföra problem på det konkurrensrättsliga området. Affärsmässiga förhållanden beträffande patent och den kommersiella användningen av dessa kan komma i konflikt med konkurrensrättsliga bestämmelser och utgöra överträdelse av dessa. Om således delar av en civilingenjörs eller bolagsjurists verksamhet skulle omfattas av den föreslagna lagen och därmed av ett frågeförbud i rättegång skulle möjligheten att upptäcka och effektivt lagföra överträdelse av konkurrenslagen (2008:579) respektive artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget kunna försvåras eller omöjliggöras. Mot denna bakgrund är det inte oproblematiskt att utvidga den föreslagna lagens tillämpningsområde, och då också frågeförbudet, till att omfatta en anställds rådgivning till sin arbetsgivare.

Regeringen har likväl funnit det befogat att föreslå en sådan ordning. Regeringen har dock funnit att en lämplig avvägning mellan intresset att

skydda patenthemligheter och behovet av att effektivt kunna utreda och lagföra överträdelser av konkurrensreglerna förutsätter en väl avvägd avgränsning av begreppet patenträttsliga angelägenheter på sätt som ovan beskrivits.

7.4 Patentombuds kompetens och lämplighet

Regeringens förslag: För auktorisation ska krävas att sökanden dels har en lämplig teoretisk högskoleexamen och tillräcklig yrkeserfarenhet, dels har genomgått ett särskilt kunskapsprov med godkänt resultat. Sökanden ska dessutom i sin yrkesutövning bedriva verksamhet som rör biträde i patenträttsliga angelägenheter. Sökanden ska också vara redbar och i övrigt lämplig att verka som patentombud.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har inga synpunkter på förslaget. *Kommerskollegium* betonar behovet av att skapa en grund för ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer (jfr direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer). *Svensk Näringsliv* och *Läkemedelsindustriföreningen* har synpunkter på att det i förslaget ges en möjlighet att meddela dispens från kravet på att vara verksam som patentombud och framhåller också vikten av att kompetenskraven ställs tillräckligt högt för att inte förtroendet för auktorisationsordningen ska riskera att urholkas.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att auktoriserade patentombud uppfyller högt ställda krav på kunskaper inom sitt verksamhetsområde. Det är också viktigt att ombudet är redbart och i övrigt lämpligt för sitt yrke. Regeringen delar utredningens bedömning att det för auktorisation bör krävas en teoretisk examen och viss praktisk yrkeserfarenhet. Eftersom patentombuds arbetsuppgifter är förenade med stort ansvar och kräver särskild kompetens bör ett särskilt kunskapsprov som är anpassat för yrkeskategorin också införas.

Den som kan komma i fråga för auktorisation bör därför ha en teoretisk examen på högskolenivå om minst 160 poäng (magisterexamen eller motsvarande) i ett tekniskt eller naturvetenskapligt ämne, som exempelvis maskinteknik, biologi, biokemi, kemi, elektronik, farmakologi eller fysik. En juris kandidatexamen (jur. kand.) kan också vara en lämplig examen. En utländsk teoretisk examen som motsvarar en svensk högskoleexamen om minst 160 poäng i ett tekniskt, naturvetenskapligt eller juridiskt ämne bör vidare jämföras med en svensk sådan (jfr direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer). När särskilda skäl motiverar det bör det finnas en möjlighet att bevilja undantag från utbildningskravet. Dispens kan t.ex. ges när en sökande har genomgått en utbildning som visserligen inte formellt uppfyller kravet på teoretisk examen men som ändå kan anses likvärdig med en sådan examen. En sökande kan också ha en lång praktisk yrkeserfarenhet och därmed besitta sådana teoretiska kunskaper att det kompenserar för vissa akademiska brister.

För auktorisation bör också ställas krav på yrkeserfarenhet i form av väl vitsordad erfarenhet av rådgivning eller annat biträde i patenträttsliga angelägenheter under minst fyra år, såvida inte annat framgår av tillämpningen av direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer. För att det ska vara möjligt att tillgodoräkna sig yrkeserfarenhet bör det krävas att arbetsuppgifterna har varit av kvalificerad karaktär. Lämplig yrkeserfarenhet bör krävas t.ex. från ett företags patentavdelning, en patentbyrå eller advokatbyrå.

Det bör vara tillräckligt att arbetet har utförts under överinseende av någon som kan intyga arbetets art, omfattning och utsträckning i tiden. Det bör enligt regeringens mening också finnas en möjlighet att bevilja dispens från kravet på praktisk yrkeserfarenhet. Dispens bör emellertid endast beviljas om särskilda skäl föreligger, exempelvis om en sökande arbetat med biträde i patenträttsliga angelägenheter under kortare tid än fyra år men därutöver arbetat som granskare av patentansökningar vid Patent- och registreringsverket eller Europeiska patentverket (EPO). Sökanden har i sådant fall inte arbetat med biträde i patenträttsliga angelägenheter i egentlig mening under tiden som handläggare, men kan ändå anses ha arbetat med så avancerade patenträttsliga frågeställningar att kravet på yrkeserfarenhet sammantaget kan anses vara uppfyllt, förutsatt att ombudet sammantaget arbetat minst fyra år med dessa frågor.

För auktorisation bör sökanden också avlägga ett särskilt kunskapsprov. I examinationen bör sökandens förmåga att tillämpa de förvärvade teoretiska och praktiska kunskaper som behövs för att tillhandahålla rådgivning och annat biträde i patenträttsliga angelägenheter kontrolleras.

För att säkerställa kvaliteten på kunskapsprovet bör det ankomma på Patentombudsämnden att fastställa och kontrollera innehållet i provet. Skälet till detta är huvudsakligen behovet av insyn och tilltro. En sökande bör dock fritt kunna välja var och hur den kunskap som är nödvändig för att klara kunskapsprovet ska inhämtas. En sådan lösning med frivillig utbildning och ett obligatoriskt kunskapsprov är i linje med vad som gäller för auktorisation inför EPO enligt den europeiska patentombudsexamen (EQE).

För att syftet med kunskapsprovet ska kunna fullgöras bör dess innehåll omfatta ett antal grundläggande ämnesområden som ett auktoriserat patentombud kommer att använda i sin yrkesutövning. Regeringen har övervägt frågan om hur kunskapsprovet bör utformas. Det är enligt regeringens mening mycket viktigt att provet håller en hög kvalitet och motsvarar höga krav på de kunskaper som ett patentombud måste besitta. Kunskapsprovet bör innehålla tekniska och juridiska delar. Den juridiska delen bör innefatta kännedom om relevant svenskt regelverk.

Regeringen anser dock att den som har avlagt EQE med godkänt resultat och därmed får verka som ombud inför EPO inte bör behöva genomgå de tekniska delarna av kunskapsprovet. Det framstår inte som rimligt att europeiska patentombud (epi-ombud) ska behöva examineras i de delar som har en motsvarighet i den europeiska patentombudsexamen. Regeringen anser däremot inte att epi-ombud helt kan undantas från kravet på godkänt kunskapsprov i de delar provet avser specifikt svenska förhållanden, såvida inte annat framgår av tillämpningen av direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer.

Eftersom personer som är behöriga att genomgå kunskapsprovet kan ha olika teoretisk examen, kan de också ha mycket olika teoretiska kunskaper. Patentombud med teknisk och naturvetenskaplig respektive juridisk bakgrund ägnar sig vidare oftast åt olika former av biträde i patenträttsliga angelägenheter och kan därför i viss mån sägas ha olika inriktning. Som ett exempel kan nämnas att patentombud med juridisk bakgrund sällan skriver patentkrav men däremot uppträder som ombud i mål om patentinträng i större utsträckning än patentombud med teknisk eller naturvetenskaplig bakgrund.

Det bör självfallet vara praktiskt möjligt för samtliga personer som är behöriga att genomgå kunskapsprovet att uppnå ett godkänt resultat på provet oberoende av om de har en teknisk, naturvetenskaplig eller juridisk bakgrund. Samtidigt är det av vikt att kunskapsprovets svårighetsgrad inte läggs på en så låg nivå att provet inte uppfyller sitt syfte, dvs. att kontrollera att sökande faktiskt har den kunskap som är nödvändig för att biträda i patenträttsliga angelägenheter. Regeringen menar att den mest ändamålsenliga lösningen är att ha enhetliga kunskapskrav för alla patentombud, oavsett den teoretiska examen och den praktiska yrkeserfarenheten. Kunskapsprovet bör emellertid bestå av ett antal delar som tar sikte på att säkerställa kunskap inom ett visst ämnesområde. Det bör därför finnas möjlighet för Patentombuds-nämnden att besluta om separata delprov om det bedöms vara nödvändigt. Även i förhållande till kravet på godkänt kunskapsprov bör det finnas en möjlighet att bevilja dispens från delar av eller hela kunskapsprovet när särskilda skäl motiverar det. Möjligheten till dispens ska dock tillämpas restriktivt.

En sökande eller ett redan auktoriserat patentombud bör också uppfylla ett allmänt lämplighetskrav. Det övergripande syftet med en generell lämplighetsprövning är att verka för en god standard inom yrkesgruppen auktoriserade patentombud. Med stöd i ett allmänt lämplighetskrav kan en sökande nekas auktorisation fastän han eller hon besitter nödvändig teoretisk och praktisk utbildning men av andra skäl, exempelvis på grund av upprepat oetiskt agerande, inte är lämplig att verka som auktoriserat patentombud.

Vad som utgör redbarhet och lämplighet är svårt att ange och får ytterst avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. För att en auktorisation inte ska beviljas bör gälla att det ska röra sig om allvarigare misskötsamhet. En omständighet som kan vara av stor betydelse är hur patentombudet har skött tidigare uppdrag av patenträttslig natur, men även hur ombudet har agerat privat. I redbarhetskriteriet bör också ligga ett krav på redbarhet i ekonomiska angelägenheter, exempelvis får inte ekonomiska brott och upprepad betalningsförsummelse eller annan allvarlig misskötsel förekomma.

Ett införande av de föreslagna kvalifikationskraven för auktoriserade patentombud kommer att medföra att yrket blir reglerat i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer. Direktivet innehåller bestämmelser om hur yrkeskvalifikationer som förvärvats i en medlemsstat ska erkännas i en annan medlemsstat där yrket är reglerat, dvs. kräver någon form av auktorisation eller motsvarande för tillträde till yrket. Att yrket blir reglerat innebär att en s.k. behörig myndighet som ska utföra

de uppgifter som anges i artikel 56 i direktivet behöver utses. Patentombudsnämnden bör utses till behörig myndighet.

7.5 Patentombuds tystnadsplikt

Regeringens förslag: För ett auktoriserat patentombud ska en tystnadsplikt gälla för sådant som ombudet får kännedom om i sin yrkesutövning. Patentombudet ska se till att ombudets biträden iakttar en motsvarande tystnadsplikt.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har ingen att erinran mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Patentombud har typiskt sett sådana arbetsuppgifter att de är beroende av att allmänheten kan lita på att uppgifter som lämnas till ombudet i förtroende inte förs vidare. En lagfäst tystnadsplikt är som redan nämnts i praktiken också en förutsättning för en begränsning i vittnesplikten. Det är därför rimligt att det ska finnas en lagstadgad tystnadsplikt om sådant som ett auktoriserat patentombud får kännedom om i tjänsten. I den europeiska patentkonventionen (EPC) finns en sekretessbestämmelse som ger europeiska patentombud ett skydd mot att behöva avslöja information som förekommit i kontakten mellan patentombudet och klienten i patenträttsliga angelägenheter. Sekretessskyddet gäller enligt sin ordalydelse endast vid handläggning hos det europeiska patentverket (EPO). Enligt regeringens uppfattning bör det förstärkta sekretessskyddet som rör patenträttslig rådgivning i EPC införas även i svensk rätt, så att inte den situationen uppstår att vad som varit sekretessbelagt i det administrativa förfarandet inför EPO inte längre omfattas av sekretess vid en eventuell rättegång i Sverige rörande samma patent.

En reglering av auktoriserade patentombuds tystnadsplikt bör ske med utgångspunkt i att det finns ett berättigat intresse för ombudets huvudman – arbetsgivaren eller uppdragsgivaren – att information som lämnats till ombudet inte förs vidare. En lagfäst tystnadsplikt som är straffsanktionerad enligt brottsbalkens regler är enligt regeringens uppfattning först och främst en rättighet för ett patentombuds huvudman. Utgångspunkten för en tystnadspliktbestämmelse bör därför vara att huvudmannen får en garanti för att patentombudet inte yppar något om, eller använder sig av, sådant som ombudet får kännedom om vid sin yrkesutövning. I patentärenden krävs en hög grad av hemlighållande av bl.a. konkurrensskäl men även för att patentsökanden inte ska gå miste om det eftersträfvade patentskyddet. För att en uppfinning ska kunna patenteras måste den vara ny. Nyhetskravet är helt avgörande för varje patentering och kravet är både objektivt och absolut. Enligt patenträttslig lagstiftning anses som känt allt som blivit allmänt tillgängligt, vare sig detta skett genom skrift, föredrag, utnyttjande eller på annat sätt.

Enligt regeringens mening bör vid utformningen av en tystnadspliktsbestämmelse den lösningen väljas som bäst gynnar det auktoriserade patentombudets huvudman. Regeringen anser därför att tystnadsplikten

bör gälla allt som det auktoriserade patentombudet har anförtrotts i sin yrkesutövning eller fått veta i samband därmed. Tystnadsplikten gäller alltså inte bara sådant som rör patenträttsliga angelägenheter (till skillnad från vad som gäller för den föreslagna begränsningen i vittnesplikten, se avsnitt 8). Tystnadsplikten bör inte heller vara begränsad i tiden. En bestämmelse om tystnadsplikt i den föreslagna lagen om auktorisation av patentombud kan emellertid bara binda ett auktoriserat patentombud, inte anställda hos ombudet eller utomstående expertbiträden. För att en lagstadgad tystnadsplikt ska få eftersträvad effekt bör därför ett patentombud ha en skyldighet att, vanligen genom avtal, försäkra sig om att ombudets biträden är bundna av tystnadsplikt. Det är dock en allmän rättsgrundsats att tystnadsplikt följer av anställningsavtalet inom den privata sektorn. Ett skriftligt avtal är emellertid att rekommendera eftersom den allmänna tystnadsplikten endast gäller så länge anställningen består. Avtalad tystnadsplikt sträcker sig längre då den, om avtalet utformas på det sättet, också gäller efter det att anställningen upphört. Regeringens uppfattning är att en lagfäst tystnadsplikt inte kommer att medföra några direkta förändringar av de rutiner patentombuden redan har. I dag är många patentombud, som inte är advokater, bundna av vägledande regler om etik och god yrkessed, av vilka det också följer en tystnadsplikt. En författningsreglerad tystnadsplikt har emellertid den fördelen att ett patentombuds huvudman får visst skydd mot missbruk av uppgifter vars hemlighållande är av vitalt intresse med hänsyn till huvudmannens patenträttsliga angelägenheter, affärsförbindelser och ekonomiska förhållanden i övrigt. En lagfäst tystnadsplikt blir straffsanktionerad genom 20 kap. 3 § första stycket brottsbalken om brott mot tystnadsplikt. Genom disciplinära sanktioner bör Patentombudsnamnden också kunna tillrättavisa och i allvarliga fall upphäva auktorisation för ett patentombud som åsidosätter sin tystnadsplikt.

7.6 Det disciplinära förfarandet och patentombuds skyldigheter

Regeringens förslag: Ett patentombuds auktorisation ska kunna upphävas om ombudet åsidosätter sina skyldigheter enligt den nya lagen om auktorisation av patentombud. I mindre allvarliga fall ska varning i stället få meddelas.

Ett auktoriserat patentombud ska vara skyldigt att meddela Patentombudsnamnden sådana omständigheter som kan innebära att auktorisationen upphävs.

Patentombudsnamnden ska själv eller efter anmälan kunna initiera disciplinärenden.

Regeringens bedömning: Någon särskilt skyldighet för auktoriserade patentombud att teckna ansvarsförsäkringar bör inte införas.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår dock även att auktoriserade patentombud ska omfattas av en ansvarsförsäkring för den ersättningskyldighet som

ombudet i sin yrkesutövning kan ådra sig gentemot annan än sin arbetsgivare samt att en möjlighet att meddela erinran ska införas.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inget att erinra mot förslaget. *Sveriges IP-ombuds samfund* anför att frågan om ansvarsförsäkring bör utredas vidare och att särskilt ombud med en mindre omfattning på sin verksamhet kan drabbas hårt av ett krav på sådan försäkring.

Skälen för regeringens förslag: Auktorisationens huvudfunktion bör vara en garanti för en viss kunskapsnivå och kompetens hos patentombuden. Den föreslagna lagen och god patentombudssed som bl.a. utvecklas genom avgöranden av tillsynsmyndigheten, dvs. Patentombudsnämnden, utgör grunden för de riktlinjer som bör gälla för patentombuds verksamhet. Det förhållandet att auktorisationen kan upphävas är enligt regeringens mening av central betydelse. Det bör enligt regeringens uppfattning finnas olika disciplinära åtgärder mot ett patentombud som förfarit oredligt eller på annat sätt åsidosatt sina skyldigheter som auktoriserat patentombud. De disciplinära åtgärder som bör kunna komma i fråga är upphävande av auktorisation och meddelande av varning. Regeringen anser att dessa alternativa slag av påföljder är tillräckliga. Reglerna om disciplinära påföljder är utformade i enlighet med vad regeringen har bedömt lämpligt i skrivelsen 2009/10:79 om en tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn.

Om ett auktoriserat patentombud inte längre uppfyller kraven för auktorisation eller inte betalar föreskrivna avgifter kan Patentombudsnämnden upphäva auktorisationen och avregistrera ombudet. Om det är tillräckligt kan som förut nämnts en varning meddelas. Varning bör meddelas för klandervärda ageranden som om de upprepas kan antas leda till upphävande av auktorisationen. De ombud som är medlemmar av branschorganisationer har också egna disciplinförfaranden vars tillsynsverksamhet ytterst rör medlemskap i föreningen. Ett disciplinärende kan alltså komma att behandlas hos både Patentombudsnämnden och en branschorganisation.

Disciplinärenden bör kunna initieras av Patentombudsnämnden såväl som av en anmälan från tredje man. En anmälan kan t.ex. göras av en klient som är missnöjd med det sätt på vilket ombudet utfört sitt uppdrag. Patentombudsnämnden kan initiera ett disciplinärende, exempelvis om myndigheten får kännedom om förhållanden som indikerar att ett patentombud förfarit oredligt eller på annat sätt åsidosatt sina skyldigheter.

För att Patentombudsnämnden på ett effektivt sätt ska kunna utföra sin tillsynsverksamhet bör ett auktoriserat patentombud ha en lagfäst skyldighet att genast meddela ändrade förhållanden, exempelvis om ett ombud upphör att i sin yrkesutövning biträda i patenträttsliga angelägenheter. Ett auktoriserat patentombud bör också ha en skyldighet att lämna Patentombudsnämnden de uppgifter som erfordras för dess tillsynsverksamhet. Regeringen bedömer dessa befogenheter tillräckliga i sig och att några vidare sanktioner – utöver möjligheterna till att upphäva auktorisationen eller att meddela en varning – inte är nödvändiga. Dessa regler för tillsyn är också utformade i enlighet med ovan nämnda skrivelse om en tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn.

Ett patentombud som blivit föremål för disciplinär åtgärd bör kunna överklaga Patentombudsnämndens beslut till allmän förvaltningsdomstol.

Däremot kan inte en eventuell anmälare överklaga myndighetens beslut i disciplinärenden eftersom en anmälare inte får ställning som part i ett sådant ärende. Det är tillsynsmyndigheten som har att avgöra om ett disciplinärende ska inledas eller inte, även i de fall som uppgifter har lämnats till myndigheten av en anmälare.

Skälen för regeringens bedömning: En uppdragstagare och dennes uppdragsgivare kan alltid avtala om att uppdragstagaren ska ha en försäkring för att täcka eventuell förmögenhetsskada som kan uppstå till följd av uppdragstagarens felaktiga yrkesutövning. Normalt sett bör sådana affärsmässiga överenskommelser om riskfördelning vara upp till parterna att komma överens om. I vissa situationer, när uppdragsgivaren bedöms särskilt skyddsvärd, kan det dock finnas skäl att genom regler om försäkringsplikt säkerställa att det finns en försäkring utan att parterna särskilt ska behöva avtala eller på annat sätt komma överens om detta. Enligt regeringens bedömning bör dock försäkringsplikt inte användas annat än när det finns starka skäl för det.

Att utveckla, söka och upprätthålla patent är en resurskrävande och kostsam verksamhet. Patentombudens uppdragsgivare torde i stor utsträckning vara stora eller mellanstora företag som verkar i patent-intensiva branscher och som har relativt omfattande erfarenhet av patent-rättslig rådgivning. Uppdraget torde också vanligen vara långsiktigt i den meningen att ombudet vid behov lämnar rådgivning i alla eller flertalet av uppdragsgivarens patentärenden. Det har inte framkommit något som tyder på att dessa uppdragsgivare generellt sett utgör en grupp av sådana särskilt skyddsvärda aktörer som motiverar införandet av en försäkringsplikt.

Det kan också noteras att ungefär hälften av alla som bedöms vilja bli auktoriserade patentombud är s.k. bolagsinterna ombud, dvs. sådana som är anställda hos sin ”uppdragsgivare”. Relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare regleras i dessa fall på annat sätt och dessa ombud kommer, som utredningens förslag ser ut, inte att omfattas av någon försäkringsplikt.

När det gäller övriga patentombud konstaterar utredningen att patentbyråerna redan idag tecknar ansvarsförsäkringar för sina anställda. Det är rimligen en stor konkurrensfördel att ha sådan försäkring och det saknas anledning att misstänka att viljan att teckna ansvarsförsäkringar skulle minska enbart på den grunden av att det inte finns någon lagstadgad försäkringsplikt.

När det gäller patentombud med en verksamhet av så begränsad omfattning att de riskerar att få ekonomiska svårigheter att teckna försäkring kommer sannolikt dessa, förutsatt att de i övrigt uppfyller kraven för auktorisation, att kunna omfattas av det undantag från försäkringsplikten som utredningen ändå föreslår ska införas.

Regeringen bedömer mot bakgrund av det anförda att det inte föreligger något egentligt behov av att i lag reglera om en försäkringsplikt för patentombud.

8 Vittnesplikten för auktoriserade patentombud

Regeringens förslag: Patentombud som har auktoriserats av Patentombudsnämnden, och sådana patentombuds biträden, ska få höras som vittnen i domstol om patenträttsliga angelägenheter som har anförtrotts dem i deras yrkesutövning eller som de i samband därmed har erfarit, endast om det är medgivet i lag eller om den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte haft några synpunkter på förslaget. *Stockholms tingsrätt* har ifrågasatt om bolagsinterna ombud ska omfattas av auktorisation, och därmed av frågeförbudet. *Sveriges advokatsamfund* har avstyrkt att vittnesplikten begränsas för de auktoriserade patentombuden och deras biträden.

Skälen för regeringens förslag

Bakgrund

Det är en allmän medborgerlig plikt att inställa sig som vittne vid domstol och där avlägga vittnesmål. Vittnesplikten är av grundläggande betydelse för domstolarnas möjligheter att få ett fullgott underlag för bedömningen i de mål och ärenden som domstolarna ska handlägga och pröva.

Vissa yrkeskategorier är underkastade tystnadsplikt i fråga om uppgifter som de erfarit i sin yrkesutövning. För advokater finns regler om tystnadsplikt i rättegångsbalken (8 kap. 4 § första stycket). För statligt och kommunalt anställda, bl.a. hälso- och sjukvårdspersonal samt personal inom förskola och skola, finns motsvarande regler i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

I många fall får tystnadsplikten ge vika för vittnesplikten. I rättegångsbalken uppställs dock vissa begränsningar i vittnesplikten genom det s.k. frågeförbudet (36 kap. 5 §). Frågeförbudet innebär att vissa i bestämmelsen särskilt angivna yrkeskategorier inte får höras om något som på grund av deras ställning anförtrotts dem eller de i samband därmed på annat sätt erfarit, med mindre än att det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det (36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken). För andra än försvarare i brottmål gäller inte frågeförbudet i vissa allvarigare brottmål, den s.k. genombrottsregeln (36 kap. 5 § fjärde stycket rättegångsbalken).

Med hänsyn till vikten av att domstolarna har tillgång till viktiga informationskällor i rättegången framhålls i förarbetena att stor försiktighet bör iaktas när det gäller att bestämma för vilka yrkesgrupper som tystnadsplikten bör gå före vittnesplikten. (se SOU 1938:44 s. 392). Undantaget i rättegångsbalken omfattar framför allt advokater samt personal inom hälso- och sjukvården.

Frågeförbudet bör utvidgas till att gälla de auktoriserade patentombuden och deras biträden

Utredningen har föreslagit att frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken ska gälla också för de auktoriserade patentombuden och deras biträden.

Stor försiktighet bör iakttas när det kommer till att ytterligare inskränka vittnesplikten. Som *Sveriges Advokatsamfund* har anfört måste det principiella intresset av att utredningen blir fullständig väga tungt. Enligt regeringens mening bör frågeförbudet därför kunna utsträckas till en ny yrkesgrupp endast om det behövs för att upprätthålla förtroendet för den aktuella yrkesgruppen.

Som utredningen har anfört kan det konstateras att patentombuden i sin verksamhet tar del av viktig konfidentiell information om sin huvudmans verksamhet. Patentombudets rådgivning till huvudmannen är också ofta konfidentiell. Redan mot denna bakgrund framstår det som klart att patentombuden intar en förtroendeställning gentemot huvudmannen. Det kan därför finnas ett legitimt intresse av att de uppgifter som lämnas av huvudmannen, och den rådgivning som sker, hålls skyddad i olika situationer. Bland annat med hänsyn härtill har regeringen ansett att det finns skäl att föreslå bestämmelser om tystnadsplikt för patentombuden (avsnitt 7.5).

Anställda vid patentbyråer och vid företags patentavdelningar är – på samma sätt som advokater – huvudsakligen hänvisade till den information som huvudmannen tillhandahåller för att kunna utföra sitt uppdrag. Även om redan tystnadsplikten i och för sig innebär att huvudmannen kan känna sig skyddad mot att lämnade uppgifter i de flesta fall inte kommer att föras vidare, kan risken för att patentombudet kan komma att behöva vittna om dem i domstol medföra att huvudmannen behåller viss information för sig själv. Därmed försvåras patentombudets arbete.

Ett frågeförbud innebär att huvudmannen kan anförtro sig utan risk för att känslig information blir tillgänglig för obehöriga även för det fall angelägenheten skulle komma att prövas av domstol. Härigenom säkerställs att patentombudet ges ett fullständigt underlag för sin bedömning, vilket är en förutsättning för en fullgod rådgivning. Detta skulle självfallet vara till stor fördel för huvudmännen, dvs. enskilda uppfinnare och företag. Det skulle enligt regeringens mening i förlängningen också förbättra innovationsklimatet i Sverige.

Ett sådant frågeförbud för patentombud som nu övervägs finns i ungefärligen motsvarande form i Storbritannien, Tyskland och USA. För att Sverige ska kunna behålla sin ställning som ett land som ligger i framkant i fråga om forskning och utveckling bör den innovativa verksamhet som äger rum i Sverige som utgångspunkt ges samma skydd som i dessa länder. Problemet med bristande skydd för uppgifter som lämnas till de patentombud som inte är advokater gör sig särskilt gällande i förhållande till svenska bolag som är involverade i patenträttsliga processer i USA. Amerikanska domstolar tillämpar som regel sitt lands skyddsregler i förhållande till utländska patentombud endast i den mån skyddsreglerna i patentombudets hemland ger ett likartat skydd. Att det saknas svenska regler om frågeförbud innebär alltså att svenska patentombud kan vara skyldiga att vittna om konfidentiella uppgifter

samtidigt som ett amerikanskt patentombud, i samma rättegång, kan åberopa begränsningar i sin vittnesplikt. Enligt regeringens bedömning kan en sådan processuell obalans drabba små och medelstora bolag hårt, eftersom de inte har samma möjligheter att anlita utländska patentombud som större bolag har. Svenska och i vart fall vissa utländska bolag kan därför inte sägas konkurrera på lika villkor på den globala marknaden. Sådana effekter skulle enligt regeringens mening kunna undvikas med ett frågeförbud till förmån för patentombud.

Med hänsyn till vad som nu anförts anser regeringen att övervägande skäl talar för att ett frågeförbud för patentombuden bör införas. Om frågeförbudet kopplas till den auktorisation som regeringen nu föreslår medför förslaget dessutom att den grupp som omfattas är tydlig och lätt avgränsbar. Auktorisationen, såsom den föreslås vara utformad, säkerställer vidare att patentombuden följer etiska regler och att disciplinära åtgärder kan aktualiseras vid brott mot dessa. Liksom för övriga yrkesgrupper som ingår i uppräkningslistan i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken bör också patentombudens biträden omfattas.

Patentbesvärshöjningen har i sitt remissvar väckt frågan om även de bolagsinterna patentombuden ska omfattas av frågeförbudet. *Stockholms tingsrätt* har ifrågasatt om de bolagsinterna patentombuden alls bör kunna auktoriseras. Behovet av förtroende från en vidare krets kan visserligen inte anses vara lika stort för dessa patentombud. I likhet med Patentbesvärshöjningen finner regeringen att behovet av skydd för uppgifter som lämnas till patentombuden, i förhållande till eventuella processer i USA, gör sig lika starkt gällande för dessa patentombud som för de fristående patentombuden. Även bolagsinterna patentombud bör därför omfattas av frågeförbudet, under förutsättning att de har blivit auktoriserade.

Omfattningen av frågeförbudet

Det är viktigt att ett frågeförbud inte blir mer omfattande än vad som är nödvändigt. All information som ett patentombud får del av bör därför inte vara skyddad i en domstolsprocess. Det kan t.ex. uppkomma situationer då affärsmässiga förhållanden rörande patent, liksom den kommersiella användningen av patent, innebär att konkurrensrättsliga bestämmelser överträds. Intresset av att sådana uppgifter kan offentliggöras i en rättegång måste givetvis beaktas, liksom möjligheterna för Konkurrensverket och Skatteverket att fullgöra sina tillsynsuppgifter.

I enlighet med vad utredningen har föreslagit anser regeringen således att vittnesplikten bör begränsas endast när det gäller sådant i relationen mellan huvudmannen och patentombudet som det finns ett befogat intresse av att skydda. En naturlig avgränsning i detta avseende är enligt regeringen att låta frågeförbudet endast omfatta patenträttsliga angelägenheter. Begreppet patenträttsliga angelägenheter ska enligt regeringens förslag definieras i lagtext. Den närmare innebörden har diskuterats ovan (avsnitt 7.3).

Stockholms tingsrätt har påpekat att bolagsjurister, som också är patentombud, som ska höras som vittnen kommer att behandlas olika beroende på vad förhöret avser. Enligt regeringen är detta en eftersträvad

effekt av att det inte bara är tillhörighet till yrkesgruppen utan också innehållet i uppgifterna som styr frågeförbudets tillämpning.

9 Sekretess med hänsyn till skydd för enskilda ekonomiska ställning eller personliga förhållanden

Regeringens bedömning: Sekretess bör gälla hos Patentombuds-nämnden för uppgift om den ekonomiska ställningen hos den som söker auktorisation eller är auktoriserat patentombud respektive om annans ekonomiska eller personliga förhållanden. Sekretess bör inte gälla beslut i ärende.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslog dock att en i offentlighets- och sekretesslagen särskild reglering om sekretess skulle införas utöver den sekretess som regeringen kan föreskriva om enligt 30 kap. 23 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: I Patentombudsnämndens auktorisations- och tillsynsverksamhet kan det förekomma handlingar som innehåller känsliga uppgifter om exempelvis ett patentombuds eller dennes uppdragsgivares affärs- och driftförhållanden. Motsvarande kan gälla för sådana ansökningar om auktorisation som ska hanteras av nämnden.

I 30 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) regleras den statliga tillsynssekretessen. Sekretess gäller, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, i en statlig myndighets verksamhet som består i bl.a. utredning, tillståndsgivning och tillsyn med avseende på näringslivet för uppgift om enskilda affärs- och driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs. Vidare gäller sekretess enligt denna paragraf för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än de nämnda för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet. Föreskrifter om när sekretess enligt denna paragraf ska gälla återfinns i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641), se 9 § och bilagan till förordningen.

Regeringen anser att det behov av sekretess för känsliga uppgifter som kan förekomma i ärenden om auktorisation och tillsyn hos Patentombudsnämnden kan täckas genom att 30 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen görs tillämplig på nämndens verksamhet. Någon ny sekretessbestämmelse behöver alltså inte föras in i nämnda lag. Här kan också nämnas att sekretess enligt regeringens uppfattning inte bör gälla för beslut i Patentombudsnämndens ärenden.

Regeringens förslag: Lagförslagen ska träda i kraft den 1 september 2010.

Den som vid ikraftträdandet sedan minst fem år bedriver yrkesverksamhet i Sverige som i huvudsak består i att biträda med patenträttsliga angelägenheter och som vid tidpunkten för ikraftträdandet finns upptagen på Europeiska patentverkets lista över behöriga ombud eller är medlem i Sveriges IP-ombuds Samfund, ska under en övergångsperiod få auktoriseras även om vederbörande saknar föreskriven teoretisk examen, praktisk yrkeserfarenhet eller inte har avlagt godkänt kunskapsprov för auktorisation.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. I betänkandet föreslogs emellertid övergångsbestämmelsen omfatta endast de s.k. epi-ombuden.

Remissinstanserna: *Sveriges IP-ombuds Samfund (IPS)*, *Svenska Industriens Patentingenjörers Förening*, *Sveriges Patentbyråers Förening* och *Svenska Patentombudsföreningen* framhåller att även verksamma patentombud med lång branschfarenhet som inte är uppförda på listan över europeiska patentombud (epi-ombud) bör komma ifråga för att omfattas av den generella dispens som övergångsbestämmelsen innebär. *Svenska Föreningen för Industriellt Rättskydd* och *Svenskt Näringsliv* anser att det är viktigt för att upprätthålla en hög kvalitet på auktorisationsordningen att övergångsbestämmelsen endast omfattar epi-ombud. Svenskt Näringsliv erinrar också om att enskilda patentombud som inte är epi-ombud efter individuell prövning ändå kan medges dispens enligt 4 § andra stycket i den föreslagna lagen.

Skälen för regeringens förslag: En offentligrättslig auktorisationsordning och ett frågeförbud av föreslagen omfattning bör införas så snart som möjligt. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2010.

Som framgår av avsnitt 4.2 finns i Sverige i dag ingen nationell, offentligrättslig auktorisationsordning för patentombud som inte är advokater. Flertalet verksamma patentombud som inte är advokater är emellertid auktoriserade inom ramen för redan befintliga auktorisationsordningar av privaträttslig natur. Av avsnitt 6.1.1 framgår att omkring 300 svenska patentombud är epi-ombud, dvs. ombud som är behöriga att uppträda som ombud inför det europeiska patentverket. Som framgår i övrigt av avsnitt 6 och 7.4 ställs det kompetens- och lämplighetskrav på dessa epi-ombud som i stort motsvarar de krav som föreslås gälla för svenska auktoriserade patentombud. I Sverige verksamma patentombud kan också bli enskilda medlemmar i IPS och omfattas då av en nationell, privaträttslig auktorisationsordning som ger dem rätt att uppträda under titeln Auktoriserat IP-ombud (jfr avsnitt 4.2.1). De kunskaps- och lämplighetskrav som uppställs för att få bli enskild medlem i IPS är i allt väsentligt lika med de krav som föreslås gälla för svenska auktoriserade patentombud.

Att föreslå en auktorisationsordning för en bransch där yrkesutövare sedan tidigare kunnat etablera sig utan att några formella krav har ställts kan medföra vissa problem. Om auktorisationsordningen medför att

kompetenskrav införs, skärps eller görs obligatoriska i förhållande till vad som tidigare gällt i branschen, kan det få till följd att endast en del yrkesutövare besitter den formella kompetens som svarar mot de nya kraven. Andra yrkesutövare, som i och för sig är verksamma i branschen och som får anses ha kompenserat eventuella kompetensbrister genom sin yrkeserfarenhet, skulle då behöva komplettera sin formella kompetens för att kunna bli auktoriserade. I en sådan situation kan det, åtminstone under en övergångsperiod innan de nya reglerna fullt ut fått genomslag, uppstå brist på auktoriserade yrkesutövare, vilket i sin tur kan leda till obalans mellan tillgång och efterfrågan på yrkesutövarnas tjänster. Det kan därför vara nödvändigt att utforma de nya reglerna så att det säkerställs att yrkesutövare som i och för sig har vissa formella brister men som genom långvarig yrkesverksamhet ändå har visat sig ha för yrket tillräcklig kompetens inte i onödan stängs ute från yrket. Sådana regler måste självfallet vara utformade på sådant sätt att inte kvaliteten på auktorisationsordningen i sig riskerar att urholkas.

När möjligheten att bli epi-ombud infördes 1978 och när IPS 2006 började auktorisera ombud fanns i båda systemen s.k. farfarsregler av innebörden att den som sedan viss tid i tillräcklig omfattning var yrkesverksam som patentombud kunde bli auktoriserad även om ombudet i formellt hänseende hade vissa kompetensbrister. Farfarsreglerna har främst tagit sikte på att ombud som redan är verksamma inte fullt ut behöver avlägga föreskrivna kompetensprov samt att vissa brister i teoretisk utbildning kan uppvägas av långvarig yrkeserfarenhet.

Några indikationer på att dessa farfarsregler inte har efterlevts på ett korrekt sätt eller att tillämpandet av reglerna skulle ha lett till att kvaliteten på dessa privaträttsliga auktorisationsordningar har kunnat ifrågasättas har inte framkommit. Regeringen föreslår därför att en farfarsregel tas in i lagen. Regeringen bedömer att en yrkesutövare som varit verksam i minst fem år och som antingen är behörigt epi-ombud eller som är medlem i IPS ska kunna auktoriseras med stöd av farfarsregeln.

Det är angeläget att förslagen till ändringar i rättegångsbalken och offentlighets- och sekretesslagen får genomslag i tillämpningen så snart som möjligt. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte i dessa delar.

11 Ekonomiska och andra konsekvenser av regeringens förslag

11.1 Allmänt

Den föreslagna lagstiftningen kan initialt förväntas leda till en kostnadsökning i och med inrättandet av en ny myndighet, den s.k. Patentombudsmyndigheten. Myndighetens verksamhet ska dock finansieras genom avgifter. I övrigt bör förslagen inte få några nämnvärda statsfinansiella konsekvenser. En lagstiftning på området kommer att få positiva effekter

för näringslivet och underlätta för näringsidkarna, inte minst för små och medelstora företag, att verka på lika villkor på den inre marknaden inom Europeiska unionen (EU). Även situationen vid patenträttsliga tvister utomlands kommer att bli mer jämlik med den föreslagna lagstiftningen.

11.2 Statsfinansiella konsekvenser

Regeringen föreslår att en fristående statlig myndighet inrättas med ansvar för auktorisation och tillsyn av patentombud. Nämndens löpande uppgifter överläts till en värmyndighet och dess kansliresurser. Kostnaderna för Patentombudsämnden ska täckas av avgifter som tas ut i samband med prövning av ansökningar om auktorisation samt också årsavgifter för upprätthållande av auktorisation. Härigenom tillförs nämnden regelbundet medel. I övrigt gör regeringen bedömningen att lagförslagen inte leder till några nämnvärda kostnadsökningar för det allmänna. De totala kostnaderna för myndighetens verksamhet beräknas för första året att hamna på ca 1,6 miljoner kr. För år 2 beräknas kostnaderna sjunka till ca 1,2 miljoner kr.

11.3 Konsekvenser för svenska patentombud

Lagstiftningen i Sverige skiljer sig i dagsläget mot förhållandena i andra länder, bl.a. i Europa och USA. En svensk lagstiftning på området kommer att underlätta för svenska patentombud att få ett sekretesskydd i rättegång i andra länder, vilket i sin tur kan leda till ökad konkurrenskraft. När väl lagstiftningen är genomförd, kommer den således att få positiva konsekvenser för svenska patentombud och deras möjligheter att konkurrera på en större marknad. Initialt kommer den nya lagstiftningen sannolikt att medföra vissa merkostnader för utbildningsinsatser för patentombuden. Vidare kommer den föreslagna lagstiftningen att i form av främst ansöknings- och årsavgifter till Patentombudsämnden leda till högre kostnader för samtliga framtida auktoriserade patentombud, vilket på sikt kommer att drabba patentombudens kunder genom höjda priser. Kostnaden kan dock vara motiverad eftersom auktoriserade patentombud kan erbjuda en tjänst som är mer värd för kunden (tystnadsplikt och begränsning i vittnesplikten).

11.4 Övriga konsekvenser

När det gäller kostnader för kommuner och landsting bedömer regeringen att förslaget inte kommer att ha några nämnvärda konsekvenser. Inte heller bedöms förslagen ha några konsekvenser för det kommunala självstyret, sysselsättningen, brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, den offentliga servicen i olika delar av landet, jämställdheten mellan män och kvinnor och möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om auktorisation av patentombud

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om auktorisation av patentombud och om Patentombudsnamndens uppgifter.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Det är endast auktoriserade patentombud som omfattas av lagen. Auktorisationsordningen innebär inte något hinder mot att även den som inte är auktoriserad utövar verksamhet som patentombud. Patentombud som inte är auktoriserade står emellertid inte under någon lagreglerad tillsyn.

2 § I denna lag avses med

1. *patenträttsliga angelägenheter*: angelägenheter som rör
 - a) bedömningen av en uppfinnings patenterbarhet,
 - b) förberedelser inför och ansökan om patent samt andra förfaranden rörande patent inför en myndighet eller organisation,
 - c) bedömningen av ett patents giltighet, ett patents eller en patentansökans skyddsomfång, intrång i patent och bättre rätt till ett patent eller en patentansökan, och
 - d) förberedelser och uppträdande inför domstol i patenträttsliga mål och ärenden,
2. *patentombud*: en fysisk person som yrkesmässigt lämnar biträde i patenträttsliga angelägenheter, och
3. *auktoriserat patentombud*: ett patentombud som har auktoriserats enligt 4 §.

Paragrafen innehåller definitioner som används genomgående i lagen och gör det möjligt att avgränsa den personkrets som omfattas av lagen.

Övervägandena redovisas i avsnitt 7.3.

I *punkten 1* finns en exemplifierande uppräkningslista av vad som avses med patenträttsliga angelägenheter. Dit hör sådant som rör förberedelser inför, ansökan om, upprätthållande av och bättre rätt till ett patent eller som på annat sätt rör själva hanteringen av rättigheten. Med patenträttsliga angelägenheter avses emellertid inte angelägenheter som avser exempelvis allmän bolagsrättslig rådgivning eller rådgivning rörande patentstrategier eller kommersialisering av patent.

Ett patentombuds rådgivning och biträde i andra immaterialrättsliga angelägenheter omfattas inte av begreppet patenträttsliga angelägenheter. Det hindrar dock inte att auktoriserade patentombud ägnar sig åt sådan eller annan rådgivning.

Vidare är verksamhet som utförs inom ramen för en myndighets uppdrag inte att hänföra till biträde i patenträttsliga angelägenheter i lagens mening. Således innefattar det arbete som handläggare av patentsansökningar vid Patent- och registreringsverket ägnar sig åt inte biträde i patenträttsliga angelägenheter.

Av *punkten 2* framgår att patentombud är fysiska personer som i sin yrkesutövning lämnar biträde i bland annat patenträttsliga angelägen-

heter. Det är en vidsträckt kategori av yrkesutövare som omfattas av lagens begrepp patentombud, och dessa kan vara såväl fristående patentkonsulter vid patent- eller advokatbyråer som företagsinterna jurister och civilingenjörer.

I *punkten 3* anges vad som avses med begreppet ”auktoriserat patentombud”. Konsekvensen av detta är att det endast är patentombud som auktoriserats av Patentombudsrådet som får använda titeln ”auktoriserat patentombud”. Vad som krävs för auktorisation behandlas närmare i kommentaren till 4 § och bestämmelser om straffansvar för den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserat patentombud behandlas i 11 §.

Patentombudsrådet

3 § Patentombudsrådet ska

1. pröva frågor om auktorisation av patentombud,
2. föra register över auktoriserade patentombud,
3. utöva tillsyn över auktoriserade patentombud,
4. pröva frågor om disciplinära åtgärder mot auktoriserade patentombud, och
5. verka för att god patentombudssed utvecklas och följs.

Regeringen meddelar närmare bestämmelser om Patentombudsrådet.

I paragrafen anges Patentombudsrådets verksamhet. Närmare handläggningsregler för myndigheten framgår av förvaltningslagen (1986:223).

Övervägandena redovisas i avsnitt 7.2.

I *första stycket* punkterna 1–5 redovisas de uppgifter som Patentombudsrådet har. Patentombudsrådet är den myndighet som prövar frågor om auktorisation och registrerar auktoriserade patentombud (punkterna 1–2). Av förvaltningslagens bestämmelser följer att handläggning av ärenden där någon enskild är part ska ske så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Patentombudsrådet utövar tillsyn och prövar frågor om disciplinära åtgärder (punkterna 3–4). Att rådet ska utöva tillsyn innebär bl.a. en skyldighet att se till att auktoriserade patentombud utför sina uppdrag på det sätt och med den kvalitet som god sed kräver och att de i övrigt följer lagens bestämmelser. Vidare har Patentombudsrådet en skyldighet att självantaga eller efter anmälan ta upp ett disciplinärende. Det står också rådet fritt att ta upp och utreda frågor utan att det har föranletts av misstankar mot ett patentombud. Exempelvis kan bland ett antal patentombud undersökas om det mer allmänt tillämpas en viss praxis som rådet funnit skäl att angripa mot i ett konkret fall. Det anges också i *punkten 5* att Patentombudsrådet i sin verksamhet ska utveckla och främja god sed. Det innebär att auktoriserade patentombud ska verka i enlighet med bl.a. de handlingsnormer som kommer till uttryck i de beslut som fattas av Patentombudsrådet (se också 5 §).

I *andra stycket* anges att regeringen meddelar närmare bestämmelser om rådet.

Auktorisation

4 § För auktorisation krävs att en sökande

1. inte är underårig, försatt i konkurs eller underkastad näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken,
2. har lämplig teoretisk examen och yrkeserfarenhet,
3. har avlagt godkänt kunskapsprov för auktorisation,
4. är verksam som patentombud, och
5. är redbar och i övrigt lämplig att verka som patentombud.

Om det finns särskilda skäl, får Patentombuds nämnden i enskilda fall besluta om undantag från kraven i första stycket 2–4.

I paragrafen behandlas villkoren för att bli auktoriserad som patentombud.

Övervägandena redovisas i avsnitt 7.4.

För auktorisation krävs att vissa kunskaps- och kompetenskrav är uppfyllda. Kraven i *första stycket* punkterna 1, 4 och 5 ska inte bara vara uppfyllda när auktorisation beviljas utan även efter denna tidpunkt.

I första stycket punkten 1 anges de allmänna kraven för auktorisation, dvs. att ett patentombud inte får vara underårig eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. Ett auktoriserat patentombud ska ha en självständig ekonomisk ställning, och den som är försatt i konkurs eller är underkastad näringsförbud ska därför inte kunna vara auktoriserad.

Punkterna 2 och 3 syftar till att säkerställa att ett patentombud uppnår viss grundläggande kunskaps- och erfarenhetsnivå vid ansökan om auktorisation. Kraven på utbildning och yrkeserfarenhet ska vara uppfyllda för att sökanden hos Patentombuds nämnden ska få avlägga det särskilda kunskapsprovet, i vilket ska ingå ett antal grundläggande ämnesområden som ett auktoriserat patentombud använder i sin yrkesutövning.

Av punkten 4 framgår att den som önskar bli auktoriserad måste vara verksam som patentombud och alltså lämna biträde ibland annat patenträttsliga angelägenheter, jfr kommentaren till 2 §.

I punkten 5 anges ett allmänt krav på redbarhet och allmän lämplighet. Kraven på ett patentombuds allmänna lämplighet bör ställas högt med beaktande av den ansvarsfulla ställning som ett ombud har i förhållande till sin huvudman, dennas motpart och samhället i stort. Utgångspunkten bör vara den att möjligheten att upphäva en auktorisation bör användas med större försiktighet än vad som är motiverat när det är fråga om att neka auktorisation.

I *andra stycket* ges en möjlighet för Patentombuds nämnden att, om särskilda skäl föreligger, auktorisera en sökande utan hinder av att kravet på teoretisk examen, viss yrkeserfarenhet, godkänt kunskapsprov eller relevant yrkesutövning inte är uppfyllt enligt punkterna 2–4. Möjligheten till dispens ska dock tillämpas restriktivt. Ett exempel på när dispens kan vara aktuellt är om en sökande med godkänt resultat har avlagt den europeiska patentombudsexamen. Dessa ombud har redan genomgått ett kvalificerat kunskapsprov och bör därför endast behöva genomgå de delar av det svenska kunskapsprovet som inte har någon motsvarighet i den europeiska patentombudsexamen (jfr övergångsbestämmelserna).

5 § Ett auktoriserat patentombud ska agera enligt god sed i branschen och får inte utan laglig skyldighet eller samtycke från uppdragsgivaren röja eller använda vad ombudet har fått kännedom om i sin yrkesutövning. Ombudet ska se till att ombudets biträden iakttar motsvarande tystnadsplikt.

Paragrafen innehåller en allmän skyldighet för ett auktoriserat patentombud att driva sin verksamhet enligt god sed och att en tystnadsplikt ska gälla för det som ombudet får kännedom om i sin yrkesutövning.

Övervägandena redovisas i avsnitt 7.5.

I kravet att följa god sed i branschen ligger bl.a. en skyldighet för patentombudet att tillvarata sin arbets- eller uppdragsgivares intressen och att inte främja orätt.

Av paragrafen följer att det är en vidsträckt tystnadsplikt som gäller och den omfattar inte bara sådant som rör patenträttsliga angelägenheter, till skillnad från vad som gäller begränsningen i vittnesplikten, jfr kommentaren i avsnitt 12.2. Tystnadsplikt följer automatiskt när ett patentombud har auktoriserats och innebär att patentombudet, också efter att uppdraget är slutfört, inte obehörigen får röja uppgifter som omfattas av tystnadsplikten. Ett patentombud får inte heller, till fördel för sig själv eller till skada eller nytta för annan, använda uppgifter som han eller hon fått i sitt arbete. Som ett exempel på detta kan nämnas köp av aktier baserat på förtrolig information om en ny patenterbar innovation. Ett patentombud får bara lämna uppgifter, eller på annat sätt använda dessa, om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det.

Om ett patentombud bryter mot den föreskrivna tystnadsplikten aktualiseras straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken om brott mot tystnadsplikt. För straffansvar, enligt den bestämmelsen, krävs antingen uppsåt eller oaktsamhet. Straffet för ett uppsåtligt brott mot tystnadsplikten är böter eller fängelse i högst ett år. Har brott mot tystnadsplikten skett av oaktsamhet är påföljden begränsad till böter. I ringa fall ska ombudet inte dömas till ansvar. Vid brott mot tystnadsplikten kan dessutom skadeståndsansvar aktualiseras enligt skadeståndslagens (1972:207) bestämmelser.

Ett auktoriserat patentombud som bryter tystnadsplikten eller inte agerar enligt god sed riskerar dessutom disciplinär åtgärd i form av varning eller, i allvarigare fall, upphävd auktorisation (se kommentaren till 9 §).

Ett patentombud har också en skyldighet att, vanligen genom avtal, försäkra sig om att ombudets biträden är bundna av tystnadsplikt.

Åsidosättande av avtalad tystnadsplikt kan inte straffas enligt brottsbalkens regler. Ett biträde som inte har auktoriserats kan således inte ställas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken, men kan däremot drabbas av en skadeståndspåföljd.

Om ett patentombud eller anställda hos ombudet eller utomstående biträden obehörigen röjer eller utnyttjar en företagshemlighet hos patentombudet, kan även skadestånd utdömas enligt lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter.

Uppgiftsskyldighet

6 § Ett auktoriserat patentombud ska lämna Patentombudsnamnden de uppgifter som nämnden behöver för att utöva tillsyn.

Om det för ett auktoriserat patentombud inträffar någon omständighet som innebär att förutsättningarna enligt 4 § första stycket inte längre är uppfyllda, ska ombudet genast meddela det till Patentombudsnamnden.

Paragrafen innebär att ett patentombud har viss skyldighet att lämna uppgifter till Patentombudsnamnden.

Övervägandena redovisas i avsnitt 7.6.

Enligt *första stycket* har ett auktoriserat patentombud en skyldighet att lämna de uppgifter som Patentombudsnamnden efterfrågar i ett tillsyns-ärende. Bland annat ska ombudet ge nämnden tillgång till de handlingar som kan vara av betydelse i det ärende som utreds. Syftet med uppgiftsskyldigheten är att möjliggöra nämndens tillsyn. Patentombudsnamnden kan också inhämta uppgifter från andra myndigheter och branschorganisationer.

I *andra stycket* klargörs att ett auktoriserat patentombud har en skyldighet att självmant informera Patentombudsnamnden om sådan omständighet som innebär hinder för auktorisation enligt 4 §, t.ex. om ett patentombud upphör att i sin yrkesutövning bedriva verksamhet som rör patenträttsliga angelägenheter. Ombudet har då en skyldighet att anmäla detta till nämnden för att nämnden ska kunna ompröva auktorisationen. Ett patentombud som t.ex. tillfälligt anställts av Patent- och registreringsverket kan ansöka om dispens för denna anställning (jfr kommentaren till 4 §).

Upphävande av auktorisation på egen begäran

7 § Patentombudsnamnden ska upphäva auktorisationen för ett auktoriserat patentombud om ombudet begär det.

Av paragrafen följer en skyldighet för Patentombudsnamnden att upphäva auktorisationen och avregistrera ett auktoriserat patentombud när patentombudet framställt en begäran härom.

Disciplinära åtgärder

8 § Patentombudsnamnden ska upphäva auktorisationen för ett auktoriserat patentombud om ombudet

1. inte längre uppfyller kraven för auktorisation,
2. inte betalar föreskrivna avgifter, eller
3. handlar i strid med sina skyldigheter enligt denna lag.

Om det finns särskilda skäl, får Patentombudsnamnden i stället meddela en varning. Patentombudsnamnden får helt underlåta åtgärd om det finns synnerliga skäl.

Ett beslut om upphävande av auktorisation gäller omedelbart.

Paragrafen rör ingripanden i disciplinär ordning.

Övervägandena redovisas i avsnitt 7.6.

Ett ärende om disciplinär åtgärd kan tas upp av Patentombudsämnden självmant eller efter anmälan från en enskild som t.ex. är missnöjd med ett patentombud (jfr kommentaren till 6 §).

I *första stycket* anges när Patentombudsämnden kan upphäva ett patentombuds auktorisation. Av punkten 1 följer att nämnden ska upphäva auktorisationen och avregistrera ett patentombud som inte längre uppfyller kraven för registreringen i 4 §. Det kan exempelvis vara att ett auktoriserat patentombud inte längre i sin yrkesutövning bedriver verksamhet som rör patenträttsliga angelägenheter eller har agerat oetiskt. Av punkterna 2 och 3 framgår vidare att Patentombudsämnden ska upphäva auktorisationen för ett patentombud som inte betalat föreskrivna avgifter eller som i övrigt handlat i strid med lagens bestämmelser. Som ett exempel kan nämnas att ett auktoriserat patentombud åsidosatt tystnadsplikten som följer av 5 §.

Av *andra stycket* framgår att Patentombudsämnden kan tillrättavisa ett patentombud och meddela varning. Varning kan meddelas för klandervärda förfaranden som vid en upprepning kan leda till upphävande av auktorisationen. När det bedöms som lämpligt kan Patentombudsämnden helt avstå från att vidta disciplinär åtgärd. Möjligheten att avstå från disciplinär åtgärd ska emellertid tillämpas restriktivt eftersom det annars finns risk för att förtroendet för det disciplinära förfarandet undermineras. Ett exempel på när det kan vara motiverat att underlåta en disciplinär åtgärd är när ett auktoriserat patentombud under en begränsad tidsperiod arbetar vid PRV eller Patentombudsämnden. I sådana fall ger inte ombudet biträde i patenträttsliga angelägenheter (jfr kommentaren till 2 §).

Valet av disciplinär åtgärd beror på vad som hänt samt om det skett uppsåtligt eller oaktsamt.

I *tredje stycket* föreskrivs att ett beslut om upphävande av auktorisation gäller omedelbart. Det innebär att ett patentombud inte kan fortsätta sin verksamhet som auktoriserat patentombud genom att överklaga beslutet (jfr kommentaren till 9 §). Motsvarande gäller för vissa andra reglerade yrken, t.ex. för advokater.

Överklagande

9 § Patentombudsämndens beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Av paragrafens *första stycke* framgår att den som berörs av ett beslut som har meddelats av Patentombudsämnden t.ex. beträffande auktorisation, dispens eller disciplinär påföljd, kan överklaga beslutet till allmän förvaltningsdomstol.

Andra stycket innehåller en regel om att prövningstillstånd krävs för att kammarrätten ska pröva talan, vilket är huvudregel när beslut av förvaltningsrätten överklagas (se även 34 a § förvaltningsprocesslagen [1971:291]).

Som framgår av lagens 9 § tredje stycket ska beslut om upphävande av auktorisation verkställas omedelbart. Vid överklagande av ett sådant beslut till förvaltningsrätt och kammarrätt har domstolarna möjlighet att inhibera ett beslut om att upphäva auktorisation (28 § förvaltningsprocesslagen).

Straffansvar

10 § Den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserat patentombud döms till böter.

Paragrafen rör frågan om straffansvar för den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserat patentombud.

Övervägandena redovisas i avsnitt 7.1.

Genom paragrafen ges ett skydd för titeln Auktoriserat patentombud. Påföljden har angetts till böter. Förtroendet för auktorisationsordningen förutsätter att huvudmannen eller annan kan utgå från att den som utger sig för att vara ett auktoriserat patentombud har viss kunskapsnivå, omfattas av den lagfästa tystnadsplikten och har att följa etiska regler samt står under tillsyn av Patentombudsnämnden som har möjlighet att utdela påföljder för överträdelser av lagens regler. Endast auktoriserade patentombud omfattas av frågeförbud i rättegång (se avsnitt 12.2) varför det är särskilt viktigt att kunna förvissa sig om att bara den som är auktoriserad enligt lagen kan använda sig av titeln Auktoriserat patentombud.

Bemyndiganden

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om auktorisation och registrering av patentombud.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter i ärenden enligt denna lag.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om t.ex. de närmare kraven på teoretisk examen och praktisk utbildning. Detta kan t.ex. gälla föreskrifter om vad som krävs för att få avlägga kunskapsprovet hos Patentombudsnämnden, vilka ämnesområden som kunskapsprovet ska omfatta och om erkännande av yrkeskvalifikationer enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer. Paragrafen innehåller också ett bemyndigande för regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela föreskrifter om avgifter.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2010.

2. Den som vid ikraftträdandet sedan minst fem år bedriver yrkesverksamhet i Sverige som i huvudsak består i att biträda med patent-

rättsliga angelägenheter och som vid tidpunkten för ikraftträdandet finns upptagen på Europeiska patentverkets lista över behöriga ombud eller är enskild medlem i Sveriges IP-ombuds Samfund, får auktoriseras trots att kraven i 4 § första stycket 2 och 3 inte är uppfyllda. Detta gäller dock endast om ansökan om auktorisation lämnas in till Patentombuds-nämnden före den 1 september 2011.

Övergångsbestämmelserna i punkten 2 innebär att lagens krav på teoretisk examen, praktisk yrkeserfarenhet och godkänt kunskapsprov inte ska tillämpas på en sökande som är uppförd på listan över ombud som får uppträda inför det europeiska patentverket (s.k. epi-ombud) eller är medlem i Sveriges IP-ombuds Samfund, och som därtill yrkesmässigt bedriver verksamhet som består i att biträda i patenträttsliga angelägenheter. Verksamheten ska huvudsakligen avse patenträttsliga angelägenheter och ska ha bedrivits i minst fem år vid tidpunkten för ansökan om auktorisation.

12.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

36 kap.

5 §

Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden, samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:000) om auktorisation av patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning har anförtrots dem eller som de i samband därmed har erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Utän hinder av vad som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. advokater och deras biträden, dock ej försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vittnesplikten i domstol. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Genom ett tillägg i *andra stycket* utvidgas frågeförbudet till att också omfatta auktoriserade patentombud enligt lagen om auktorisation av patentombud. För att frågeförbudet ska gälla måste vittnesförhöret avse patenträttsliga angelägenheter. Begreppet patenträttslig angelägenhet definieras i 2 § 3 lagen om auktorisation av patentombud. Av ordalydelsen i förevarande stycke framgår att frågeförbudet även omfattar auktoriserade patentombuds biträden. Som ett sådant biträde ska anses såväl anställda hos patentombudet som utomstående experter som biträtt denne.

Frågeförbudet gäller också för sådant som har förekommit före ikraftträdandet så länge vittnesförhöret äger rum efter det att lagen har trätt i kraft. Detta följer av allmänna processrättsliga principer.

Att frågeförbudet motsvaras av ett undantag från editionsplikten framgår av 38 kap. 2 § rättegångsbalken. Motsvarande undantag som gäller för edition kommer vidare att gälla för syn och för beslag i brottmål (se 39 kap. 5 § resp. 27 kap. 2 § rättegångsbalken). Detsamma kommer också att gälla vid intrångsundersökning i en patenttvist (se 59 f § andra stycket patentlagen [1967:837]).

Sammanfattning av betänkandet Auktorisation av patentombud (SOU 2007:27)

Tystnadspliktsutredningens uppdrag

Utredningens uppdrag har varit att se över möjligheten till förstärkt skydd för tystnadsplikten för de personer som yrkesmässigt sysslar med patenträttslig rådgivning. Behovet av och formen för utbildning, auktorisation och tillsyn för sådana yrkesutövare skulle särskilt utredas. I uppdraget har ingått att lämna förslag till de lagändringar som utredningen bedömt vara lämpliga.

Utredningens lagförslag

I betänkandet föreslås ändring av 36 kap. 5 § rättegångsbalken. Innebörden av ändringen är att de som i särskild ordning auktoriserats som patentombud och deras biträden inte skall få höras i rättegång om förtrolig information (frågeförbud). Närmare bestämt får patentombud och deras biträden inte tillfrågas om sådant som de i sin yrkesutövning fått kännedom om i patenträttsliga angelägenheter.

Utredningen lämnar också förslag till en ny lag om auktorisation av patentombud. I lagen föreskrivs bl.a. att den som auktoriserats har tystnadsplikt beträffande information från uppdragsgivaren.

Utredningen föreslår slutligen ändringar i sekretesslagen som innebär att sekretess skall gälla för vissa uppgifter i ärenden enligt lagen om auktorisation av patentombud.

Begränsningar i vittnesplikten för auktoriserade patentombud

I patentärenden anlitas patentombud ofta som rådgivare. I betänkandet förstås med patentombud sådana rådgivare som yrkesmässigt sysslar med patenträttsliga frågor. Det kan röra sig om fristående patentkonsulter och företagsinterna rådgivare, vilka kan vara civilingenjörer eller jurister.

För ett patentombud, som inte är advokat, finns i dag inga begränsningar i vittnesplikten för det som ombudet fått kännedom om i anslutning till ett patentärende. Dock får, enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken, ett patentombud inte höras som vittne om vad som anförtratts ombudet i egenskap av rättegångsombud eller rättegångsbiträde.

För utländska patentombud gäller i vissa andra länder begränsningar i eller undantag från vittnesplikten. Detta gäller bl.a. i Storbritannien, Tyskland och USA. En förutsättning för att en amerikansk domstol skall tillerkänna ett utländskt patentombud sekretesskydd (s.k. attorney-client privilege) i en amerikansk rättstvist, är att lagstiftningen i ombudets hemland garanterar ett sekretesskydd i rättegång som i allt väsentligt motsvarar det amerikanska.

Vid revisionen av den europeiska patentkonventionen (European Patent Convention, EPC) har uppmärksammats de problem som uppkommit för europeiska patentombud, s.k. epi-ombud, i samband med rättegångar i USA. I artikel 134 a och regel 101 a (regel 153 enligt

beslutad omnumrering) i den reviderade konventionen, EPC 2000, har tagits in bestämmelser som innebär att den som är medlem av Institutet för yrkesverksamma ombud inför Europeiska patentverket (epi) inte skall vara skyldig att röja yrkesrelaterad förtrolig information i förfaranden hos det europeiska patentverket (European Patent Office, EPO). Sekretessskyddet vid EPO ger alltså ett mer långtgående skydd för förtrolig information om patenträttsliga angelägenheter än motsvarande regler i svensk rätt.

Det är mot denna bakgrund som utredningen föreslår dels en ny lag om auktorisation av patentombud, dels en ändring i 36 kap. 5 § rättegångsbalken. För att patenträttslig rådgivning och annat biträde skall kunna bedrivas på ett sätt som är betryggande för dem som söker rådgivning föreslås att auktoriserade patentombud och deras biträden inte för höras som vittnen i frågor som rör patenträttsliga angelägenheter. Att frågeförbudet för auktoriserade patentombud och deras biträden motsvaras av ett undantag från skyldighet att tillhandahålla handlingar efter beslut av domstol (editionsplikt) framgår av 38 kap. 2 § rättegångsbalken.

En ny lag om auktorisation av patentombud

En offentlighetsreglering av auktoriserade patentombud är enligt utredningens mening en förutsättning för en begränsning i den allmänna vittnesplikten och utredningen lämnar därför förslag till en ny lag om auktorisation av patentombud.

Auktorisation enligt lagen skall vara frivillig och alltså inte ett villkor för rätten att företräda sökande bl.a. i ärenden hos Patent- och registreringsverket (PRV) eller vid allmän domstol. Det är dock bara auktoriserade patentombud som skall omfattas av det föreslagna frågeförbudet enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken.

Patentombud

Utredningen föreslår att i fråga om auktorisation och vittnesplikt skall patentombud som är anställda hos sin uppdragsgivare, t.ex. civilingenjörer och jurister, behandlas på samma sätt som patentombud som är anställda vid en fristående patentbyrå eller advokatbyrå. Det bör alltså inte finnas en begränsning om att auktoriserade ombud bara får vara anställda hos andra auktoriserade ombud eller patent- och advokatbyråer.

Patentombuds kompetens

Utredningen föreslår att som förutsättning för att kunna auktoriseras skall sökanden dels ha en lämplig teoretisk högskoleexamen (magisterexamen) och minst fyra års yrkeserfarenhet, dels ha genomgått ett särskilt kunskapsprov med godkänt resultat. Dessutom skall sökanden i sin yrkesutövning bedriva verksamhet som rör biträde i patenträttsliga angelägenheter.

Genom kravet på teoretisk utbildning och praktisk erfarenhet säkerställs att den som auktoriseras har en hög nivå när det gäller teoretiska och praktiska kunskaper. Syftet med kunskapsprovet är att

kontrollera att sökanden har en hög nivå när det gäller förmågan att praktiskt tillämpa de kunskaper som behövs för att utöva patentombudsyrket. Enligt utredningens förslag skall, om särskilda skäl föreligger, dispens kunna lämnas från bl.a. utbildningskravet för den som har lång yrkeserfarenhet men som saknar akademisk utbildning.

Lagfäst tystnadsplikt

Patentombud har typiskt sett sådana arbetsuppgifter att de är beroende av att allmänheten kan lita på att uppgifter som lämnas till ombudet i förtroende inte förs vidare. Utredningen föreslår att det skall finnas en lagfäst och straffsanktionerad tystnadsplikt. Denna tystnadsplikt är vidsträckt och gäller allt sådant som ett patentombud har anförtrots i sin yrkesutövning eller som ombudet i samband därmed fått veta. Det auktoriserade patentombudet har också en skyldighet, vanligen genom avtal, att se till att hans eller hennes biträden är bundna av en tystnadsplikt.

Statlig tillsyn

Enligt utredningens förslag kommer en ny statlig myndighet (Patentombudsnämnden) att auktorisera patentombud och utöva tillsyn över dessa. Myndighetens uppgifter består av att pröva auktorisations- och dispensansökningar, att besluta i disciplinärenden och att svara för utbildningsfrågor, registerhållning och informationsservice.

Offentlighet och sekretess

Utredningen anser att vissa begränsningar bör gälla i rätten att få del av allmänna handlingar hos Patentombudsnämnden. Det föreslås ett tillägg i 9 kap. 12 § sekretesslagen (1980:100) med innebörd att sekretess skall kunna gälla hos Patentombudsnämnden för uppgift om den ekonomiska ställningen hos den som söker auktorisation eller är auktoriserat patentombud eller om annans ekonomiska eller personliga förhållanden.

Utredningen föreslår att i den utsträckning regeringen föreskriver det, sekretess skall gälla hos Patentombudsnämnden för uppgift om dels en enskilds affärs- eller driftförhållanden, dels andra ekonomiska eller personliga förhållanden (jfr 8 kap. 6 § sekretesslagen).

Konkurrensverkets och Skatteverkets tillsynsverksamheter

Utredningen har övervägt om konkurrenslagens (1993:20) regler om uppgiftsskyldighet och undersökning är förenliga med de begränsningar i vittnes- och editionsplikten som nu föreslås för auktoriserade patentombud. Det föreslagna frågeförbudet för auktoriserade patentombud som rör patenträttsliga angelägenheter skall enbart gälla i en domstolsprocess. Något förslag om att, vid sidan av rättegångssituationen, begränsa skyldigheten att bistå Konkurrensverket med handlingar lämnas däremot inte. Enligt utredningens uppfattning skulle en sådan reglering innebära

ett alltför stort ingrepp i den verksamhet som bedrivs av Konkurrensverket. Utredningen har uppmärksammat att patentombud kan ge rådgivning som avser affärsrättsliga förhållanden beträffande patent och den kommersiella användningen av patent, vilken kan komma i konflikt med konkurrensrättsliga bestämmelser. Utredningens förslag till definitionen av begreppet patenträttsliga angelägenheter i den nya lagen om auktorisation av patentombud omfattar emellertid inte åtgärder som kan komma i konflikt med konkurrenslagens bestämmelser eller artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget.

Utredningen har gjort bedömningen att frågeförbudet och undantaget från editionsplikten för auktoriserade patentombud inte kommer att inverka på Skatteverkets revisionsverksamhet eftersom de handlingar som enligt utredningens förslag är skyddade i domstolsprocess är sådana som rör patenträttsliga angelägenheter. Sådana handlingar granskas normalt inte vid en revision.

Betänkandets lagförslag

Förslag till lag (----:--) om auktorisation av patentombud

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om auktorisation av patentombud, tillsyn och disciplinära åtgärder.

2 § I denna lag avses med

1. *patentombud*: en fysisk person vars yrkesutövning innefattar att biträda i patenträttsliga angelägenheter,
2. *auktoriserat patentombud*: ett patentombud som auktoriserats av Patentombudsämnden, samt
3. *patenträttsliga angelägenheter*: angelägenheter som rör
 - a. bedömningen av en uppfinnings patenterbarhet,
 - b. förberedelser inför och ansökan om patent samt andra förfaranden rörande patent inför en myndighet eller organisation,
 - c. bedömningen av ett patents giltighet, ett patents eller en patentansökans skyddsomfång, intrång i patent och äganderätt till ett patent eller en patentansökan,
 - d. förberedelser och uppträdande inför domstol i patenträttsliga mål och ärenden, och
 - e. andra liknande angelägenheter.

Patentombudsämnden

3 § Patentombudsämnden skall

1. pröva ansökningar om auktorisation av patentombud,
 2. föra register över auktoriserade patentombud,
 3. utöva tillsyn över auktoriserade patentombud,
 4. pröva frågor om disciplinära åtgärder mot auktoriserade patentombud,
 5. verka för att god patentombudssed utvecklas och följs, och
 6. pröva övriga frågor enligt denna lag.
- Regeringen utser ledamöter i Patentombudsämnden. Ordföranden skall vara lagfaren. Närmare bestämmelser om Patentombudsämnden och dess verksamhet meddelas av regeringen.

Auktorisation

4 § För auktorisation krävs att en sökande

1. inte är underårig, försatt i konkurs eller underkastad näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken,
2. har lämplig teoretisk examen och yrkeserfarenhet,
3. hos Patentombudsämnden har avlagt godkänt kunskapsprov,

4. i sin yrkesutövning bedriver verksamhet som rör patenträttsliga angelägenheter, och Bilaga 2

5. är redbar och i övrigt lämplig att verka som patentombud.

Om det finns särskilda skäl, får Patentombudsämnden bevilja undantag från kraven i första stycket 2–4.

Närmare bestämmelser om villkoren för auktorisation av patentombud meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

God sed och tystnadsplikt

5 § Ett auktoriserat patentombud skall agera enligt god sed i branschen och får inte utan laglig skyldighet eller samtycke från uppdragsgivaren röja eller använda vad ombudet har fått kännedom om i sin yrkesutövning. Patentombudet skall se till att ombudets biträden iakttar motsvarande tystnadsplikt.

Försäkring

6 § Ett auktoriserat patentombud skall omfattas av en försäkring eller hos Patentombudsämnden ställa säkerhet för den ersättningsskyldighet som patentombudet i sin yrkesutövning kan ådra sig gentemot annan än sin arbetsgivare.

Om det finns särskilda skäl, får Patentombudsämnden bevilja undantag från kravet på försäkring eller säkerhet.

Uppgiftsskyldighet

7 § Ett auktoriserat patentombud skall lämna Patentombudsämnden de uppgifter som nämnden behöver för att utöva sin verksamhet.

Om det för ett auktoriserat patentombud inträffar någon omständighet som innebär att kraven för auktorisation inte längre är uppfyllda, skall patentombudet genast meddela det till Patentombudsämnden.

Upphävande av auktorisation på egen begäran

8 § Patentombudsämnden skall upphäva auktorisationen för ett patentombud som begär det.

Disciplinära åtgärder m.m.

9 § Patentombudsämnden skall upphäva auktorisationen för ett patentombud som

1. inte längre uppfyller kraven för auktorisation,
2. inte betalar föreskrivna avgifter, eller
3. handlar i strid med sina skyldigheter enligt denna lag.

Föreligger förmildrande omständigheter får Patentombudsämnden i stället meddela varning eller, om det är tillräckligt, en erinran. Patentombudsämnden får helt underlåta åtgärd om det finns särskilda skäl.

Ett beslut om upphävande av auktorisation gäller omedelbart.

10 § Ett slutligt beslut som meddelats av Patentombudsämnden enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Straffansvar

11 § Den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserat patentombud döms till böter.

Avgifter

12 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter till Patentombudsämnden.

1. Denna lag träder i kraft den...

2. Den som vid ikraftträdandet sedan minst fem år bedriver yrkesverksamhet i Sverige som till huvudsak består i biträde i patenträttsliga angelägenheter och som vid tidpunkten för ikraftträdandet finns upptagen på Europeiska patentverkets lista över behöriga ombud, får auktoriseras trots att kraven i 4 § första stycket 2 och 3 inte är uppfyllda. Detta gäller dock endast om ansökan om auktorisation lämnas in till Patentombudsämnden inom ett år från det att lagen har trätt i kraft.

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 5 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

5 §¹

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 §, 3 kap. 1 § eller 5 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden, *liksom auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt lagen (----:--) om auktorisation av patentombud*, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Utän hinder av vad som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. andra än försvarare i mål angående brott som avses i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen (1980:100) och

2. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

¹ Senaste lydelse 2006:859.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Denna lag träder i kraft den...

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 12 § sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

12 §

Sekretess gäller i ärende om någons inträde i Advokatsamfundet, om disciplinärt ingripande mot advokat eller om advokats utslutning ur samfundet för uppgift om hans ekonomiska ställning eller om annans personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider skada eller men om uppgiften röjs.

Motsvarande sekretess gäller i ärende om godkännande eller auktorisation av revisor eller registrering av revisionsbolag, om disciplinärt ingripande mot godkänd eller auktoriserad revisor eller registrerat revisionsbolag eller om upphävande av godkännande, auktorisation eller registrering. Föreskrifterna i 14 kap. 1–3 §§ får inte i fråga om denna sekretess tillämpas i strid med avtal som ingåtts med utländsk myndighet eller utländskt organ. Sekretessen enligt detta stycke gäller inte beslut i ärendet.

Motsvarande sekretess gäller i ärende *a)* om godkännande eller auktorisation av revisor eller registrering av revisionsbolag, om disciplinärt ingripande mot godkänd eller auktoriserad revisor eller registrerat revisionsbolag eller om upphävande av godkännande, auktorisation eller registrering, *och b)* om auktorisation av patentombud, om disciplinärt ingripande mot auktoriserat patentombud eller om upphävande av auktorisation. Föreskrifterna i 14 kap. 1–3 §§ får inte i fråga om denna sekretess tillämpas i strid med avtal som ingåtts med utländsk myndighet eller utländskt organ. Sekretessen enligt detta stycke gäller inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den...

Efter remiss har yttrande över betänkandet Auktorisation av patentombud (SOU 2007:27) avgetts av Hovrätten för Övre Norrland, Kammarrätten i Jönköping, Marknadsdomstolen, Patentbesvärsrätten, Malmö tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Domstolsverket, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Patent- och registreringsverket, Skatteverket, Verket för innovationssystem (VINNOVA), Verket för näringsutveckling (NUTEK), Luleå tekniska universitet, Karolinska institutet, Företagarna, Läkemedelsindustriföreningen, Näringslivets regelnämnd, Sveriges IP-ombuds Samfund, Revisorsnämnden, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (SWEDAC), Svensk Industriförening, Svenska föreningen för industriellt rättsskydd, Svenska industrins patentingenjörers förening, Svenska Patentbyråers Förening, Svenska Patentombudsföreningen, Svenska Uppfinnareföreningen, Svenskt Näringsliv och Sveriges advokatsamfund.

Chalmers tekniska högskola, Bolagsjuristernas förening, Innovationsbron AB, IT-företagen, Lantbrukarnas Riksförbund och Sveriges Civilingenjörsförbund har getts tillfälle att yttra sig men har avstått från detta.

Sammanfattning av rapporten Statlig auktorisation av patentombud – alternativa organisationslösningar (Statskontorets rapport 2009:5)

Statskontoret har haft regeringens uppdrag att utreda alternativa lösningar för organisation och dimensionering av den i betänkandet Auktorisation av patentombud (SOU 2007:27) föreslagna verksamheten med att auktorisera patentombud och utöva tillsyn över dem. Syftet är att finna mer kostnadseffektiva alternativ än det som framgår i Tystnadspliktsutredningens rapport.

Statskontoret redovisar i rapporten två huvudalternativ för att utforma den nya statliga auktorisationen av patentombud.

Det ena huvudalternativet är att bilda en fristående statlig Patentombuds nämnd med en egen instruktion. Kanslifunktionerna sköts i detta alternativ av en statlig värdmyndighet, antingen reglerat i författning eller genom avtal.

Arbetet med att utforma och genomföra det kunskapsprov som krävs för att bli auktoriserat patentombud bör dock lämpligen genomföras av en privaträttslig organisation. Detta kan ske genom att i en författning utse någon annan organisation som utifrån patentombuds nämndens krav har till uppgift att genomföra kunskapsproven. Det kan också ske genom att patentombuds nämnden träffar avtal med något annat organ att utföra uppgiften. I det senare fallet krävs en upphandling enligt lagen om offentlig upphandling.

Det andra huvudalternativet är att bilda en fristående statlig patentombuds nämnd med en egen instruktion i likhet med föregående alternativ. Merparten av nämndens löpande uppgifter och genomförandet av kunskapsproven kan i detta alternativ överlåtas till Sveriges IP-ombuds samfund och dess kansliresurser. Beslut om auktorisation och beslut i disciplinärenden läggs på nämnden, dvs. de uppgifter som uppenbart är av myndighetsutövande karaktär.

Fördelen med en nämnd kopplad till en värdmyndighet är att det blir en tydlig statlig struktur på verksamheten. Dock måste själva sakverksamheten byggas upp från grunden.

Fördelen med en nämnd som överlåter kanslifunktioner till IP-samfundet är att man tar tillvara en befintlig struktur och begränsar den statliga hanteringen till nämndens beslutsfunktioner. Detta alternativ kräver dock att de uppgifter som utförs för nämndens räkning regleras i lag.

I båda alternativen är de beräknade kostnaderna högre än vad IP-samfundet har i dag men betydligt lägre än Tystnadspliktsutredningens kostnadsuppskattning. Kostnaderna för det första året har beräknats till runt 1,6 miljoner kronor och de därpå följande åren till runt 1,2 miljoner kronor. Detta innebär att årsavgifterna kommer att behöva ligga på mellan 2 500 och 2 700 kr jämfört med de 2 000 som IP-samfundet tar ut i dag. Även ansökningsavgiften kommer att behöva vara något högre än för IP-samfundet. Alternativet med att låta IP-samfundet ansvara för de administrativa funktionerna beräknas kosta något mindre, men skillnaderna mellan alternativen bedöms som små.

Båda alternativen uppfyller enligt Statskontoret Tystnadsplikts- Bilaga 4
utredningens förslag om en offentligrättslig auktorisation av patent-
ombud. Statskontoret anser därmed att båda alternativen eller en
kombination av dem är genomförbara.

Sammanfattning av promemorian Förslag till organisationslösning för statlig auktorisation av patentombud

Promemorians förslag: En fristående statlig Patentombudsnämnd med en egen instruktion inrättas med ansvar för auktorisation och tillsyn enligt den nya lagen. Merparten av nämndens löpande uppgifter och genomförandet av kunskapsproven m.m. överläts till en värmyndighet medan Stiftelsen IP Akademin ges i uppdrag att för nämndens räkning anordna och genomföra de kunskapsprov som föreslås bli en förutsättning för auktorisationen.

Skälen för förslaget: Grundförutsättningen för att en offentligrättslig auktorisationsverksamhet ska kunna införas är att den är avgiftsfinansierad och kostnadseffektiv. Det totala antalet patentombud uppskattas idag till omkring 400–500. Efter att redan verksamma ombud har auktoriserats genom övergångsregler, beräknas den nya myndigheten auktorisera ca 25 personer per år samt handlägga ett mindre antal disciplinärenden.

Med alltför höga kostnader kommer ytterst få ombud att ha möjlighet eller intresse av att söka auktorisation, vilket i sin tur kommer att medföra problem för den nya myndigheten att få in tillräckligt med avgifter för att verksamheten ska kunna bedrivas. De i utredningen beräknade kostnaderna är alltför höga för den verksamhet av tämligen begränsad omfattning som det här gäller.

De i Statskontorets rapport föreslagna alternativen innebär att en ny myndighet (patentombudsnämnd) inrättas med ansvar för auktorisation och tillsyn enligt lagen. Den nya myndigheten får emellertid stöd av ett privaträttslig organ eller en värmyndighet med att fullgöra löpande uppgifter. En organisation av denna modell medför betydligt lägre kostnader och innebär att kostnaderna för en auktorisation för ett patentombud kommer att ligga på ungefär samma nivåer som idag gäller för den befintliga privaträttsliga ordning som sedan 2006 erbjuds i Sveriges IP-ombuds Samfunds regi.

Konstruktionen med en myndighet som har ett privaträttsligt organ som kansli, d.v.s. en organisatorisk lösning där en offentligrättslig och en privaträttslig aktör verkar inom samma organisation, medför stora problem av formell natur bl.a. med avseende på jävsfrågor m.m. Någon sådan konstruktion förekommer inte heller idag i myndighetsvärlden.

Med utgångspunkt i Statskontorets rapport bör därför en fristående statlig Patentombudsnämnd med en egen instruktion inrättas. Nämnden ska ha till uppgift att pröva ansökningar om auktorisation av patentombud, föra register över auktoriserade patentombud, utöva tillsyn över auktoriserade patentombud, pröva frågor om disciplinära åtgärder mot auktoriserade patentombud, verka för att god patentombudssed utvecklas och följs, och pröva övriga frågor enligt lagen. Genom att nämnden fattar beslut i ärenden om auktorisation och disciplinärt ansvar får nämnden ansvar för de uppgifter som innebär myndighetsutövning.

Merparten av nämndens löpande uppgifter, såsom registerhållning, diareföring och beredande av ärenden överläts till en vårdmyndighet. Den stora och viktiga uppgiften att genomföra kunskapsprov överläts dock till Stiftelsen IP Akademin, då det finns stora effektivitetsvinster med att utnyttja den erfarenhet och kompetens som redan finns där.

Enligt statskontorets beräkning blir kostnaderna enligt detta förslag betydligt lägre än uppskattningen i Tystnadspliktsutredningens förslag. Kostnaderna för det första året har beräknats till runt 1,6 miljoner kronor och de därpå följande åren till runt 1,2 miljoner kronor. Detta innebär att årsavgifterna kommer att behöva ligga på mellan 2 500 och 2 700 kr.

Sammantaget medför den nu föreslagna organisatoriska lösningen att en offentlighetsligt sanktionerad och kontrollerad auktorisationsordning införs till en kostnad som för användarna – patentombuden – bör kunna uppfattas som rimlig och motiverad.

Efter remiss har yttrande över promemorian Förslag till organisationslösning för statlig auktorisation av patentombud avgetts av Stockholms tingsrätt, Patentbesvärsrätten, Konkurrensverket, Patent- och registreringsverket, Bolagsverket, Verket för innovationssystem (VINNOVA), Tillväxtverket, Företagarna, Läkemedelsindustriföreningen, Stiftelsen IP-akademin, Sveriges IP-ombuds Samfund, Svenska föreningen för industriellt rättsskydd, Svenska industrins patentingenjörers förening, Svenska Patentbyråers Förening, Svenska Patentombuds föreningen, Svenska Uppfinnareföreningen, Svenskt Näringsliv och Svenska Industrins IP förening.

Näringslivets regelnämnd har getts tillfälle att yttra sig men har avstått från detta.